De val van een volk.

Het aannemen van gebruiken, voeding, registratie, kleding, boekverbod, censuur, religie, en taal.

Govert Westerveld

De val van een volk.
Het aannemen van gebruiken, voeding, registratie, kleding, boekverbod, censuur, religie en taal.

Govert Westerveld

De val van een volk.
Het aanemen van gebruiken, voeding, registratie, kleding, boekverbod, censuur, religie en taal.

Govert Westerveld

De val van een volk. Het aannemen van gebruiken, voeding, registratie, kleding, boekverbod, censura, religie en taal.

© Govert Westerveld
Academia de Estudios Humanísticos de Blanca (Murcia) Spain

ISBN: 978-1-4467-2204-6 (Hardcover – Lulu Editors)
eBook (Without ISBN)

September, 2023.
30540 Blanca (Murcia) Spain

Toewijding

"Aan allen die ernaar streven het verleden te ontdekken en te leren van het erfgoed van de mensheid."

Voorwoord

De waardering voor het belang van geschiedenis wordt gesmeed door een diepgaand begrip van meerdere facetten die op wonderbaarlijke wijze met elkaar verweven zijn. Geschiedenis, met zijn mysterieuze diepgang, staat als een baken van kennis dat de paden van het heden verlicht en licht werpt op het mysterieuze achtergrondverhaal van de sociopolitieke structuren die onze huidige realiteit vormgeven.

Geschiedenis verschijnt als een gids die ons door het doolhof van het heden leidt. Het verschaft ons de nodige helderheid om de intriges van het moderne leven te ontdekken, waardoor we een beter begrip krijgen van waarom de wereld zich in zijn huidige staat bevindt. Het verlicht het pad dat bepaalde gebeurtenissen en beslissingen uit het verleden verbindt met de complexe realiteit van vandaag.

Geschiedenis, in zijn didactische en verhelderende karakter, waarschuwt ons voor de valkuilen van het herhalen van eeuwenoude fouten. Het behoedt ons voor collectief geheugenverlies dat ons in de richting van dezelfde tragedies zou kunnen slepen. In zijn didactische meesterschap onthult het de lessen die voortkomen uit acties en keuzes uit het verleden, niet alleen op nationaal niveau maar ook op internationaal niveau. Het waarschuwt ons voor de schadelijke gevolgen die kunnen voortvloeien uit uit bepaalde acties en beslissingen, en stelt dringende vragen over verantwoordelijkheid en wijsheid in de mondiale arena.

De concepten van cultuur en identiteit, verweven in een voortdurende dans door de tijd, bieden een complex en intrigerend panorama. Hun wortels reiken diep in de geschiedenis, waar tradities, waarden en overtuigingen zijn verweven met de draad van het verleden en van generatie op generatie worden doorgegeven. Deze elementen vormen onze essentie en bepalen wie we zijn en wat we waarderen.

Historisch begrip is een onmisbare vereiste voor actief burgerschap. Het stelt mensen in staat om bewust deel te nemen aan democratische processen, en bevordert kritisch denken dat gevoed wordt door historisch inzicht. Het vergemakkelijkt een weloverwogen beoordeling van overheidsbeslissingen in de context van historisch begrip, wat leidt tot geïnformeerde en geëngageerde burgers.

Geschiedenis, met zijn verrijkende verhalen, biedt ons inspiratie via de kronieken van helden, visionairs, innovators en sociale hervormers die een onuitwisbare indruk hebben achtergelaten op het weefsel van de mensheid. Hun prestaties en successen wekken in ons de geest van zelfverbetering en het verlangen om ons eigen lot te vormen.

Onderzoek en historische analyse zijn waardevolle vaardigheden in verschillende disciplines en beroepen. Het vermogen om bronnen te evalueren, verbanden te leggen tussen gebeurtenissen en kritisch te redeneren, heeft een blijvende waarde.

In het kort wordt geschiedenis onthuld als een onschatbare schat die niet alleen de wereld om ons heen verheldert, maar ons ook leidt naar een meer verlichte toekomst. Het leert ons de lessen die zijn geleerd uit onze fouten en overwinningen in het verleden, en bevordert voortdurende groei en evolutie binnen de samenleving.

Op deze manier begrijpen we, bij het lezen van dit boek, beter waarom het volk dat in dit werk wordt besproken het volgende populaire gezegde had:

Waarheid slaapt
Verraad heerst
Rechtvaardigheid ontbreekt
Leugen regeert

Misschien zullen we op een gegeven moment begrijpen dat de grote historische waarheid is gebaseerd op de volgende uitspraak:

'De neergang van een samenleving ligt voornamelijk in moreel verval.'

Govert Westerveld

INHOUD

**Het gaat erom één woord te lezen
en twee te begrijpen.**

1 1566 Het omnipotente Spanje

1.1 De Lage Landen

In 1566 vond er in de Nederlanden (die op dat moment onder Spaans bewind vielen) een belangrijke gebeurtenis plaats die bekendstaat als de "Opstand van de Lage Landen" of de "Rebellie van de Lage Landen" (ook wel de "Hollandse Revolutie" genoemd). Dit was een significant conflict dat uiteindelijk leidde tot de Tachtigjarige Oorlog, die duurde van 1568 tot 1648 en resulteerde in de onafhankelijkheid van de Nederlanden van het Spaanse overheersing.

De winter van 1564-1565 zorgde voor een grote misoogst, met massale honger als gevolg. Dit alles resulteerde in groeiende onrust**.** Kortom een volk rijp om overal toe te slaan. Het feit dat alle katholieke kerken overal vernield werden had wel te doen met leidende duistere en machtige krachten, die het volk ophitsen en had niet alleen te maken met hongersnood. Ze hadden in dat opzicht de wind mee, want Felip de II was weinig soepel met zijn besluiten.

Onder het bewind van dez koning werden inderdaad strenge maatregelen genomen in de Nederlanden, waaronder de invoering van de Inquisitie en censuur. Hier zijn enkele belangrijke maatregelen die onder Filips II werden ingevoerd:

Inquisitie:
In 1566 vaardigde Filips II het "Bloedplakkaat" uit, ook bekend als de "Wet op de Ketterij." Hierdoor werd de Inquisitie geïntroduceerd in de Nederlanden. De Inquisitie had tot doel ketters en

andersdenkenden op te sporen en te vervolgen. Dit leidde tot vervolging van protestanten en andersdenkenden, wat op zijn beurt leidde tot verdere onrust en opstanden.

Censuur: Onder Filips II werd ook strikte censuur opgelegd op publicaties en drukwerk. Boeken en geschriften die als ketters of opruiend werden beschouwd, werden verboden. Dit beperkte de verspreiding van protestantse ideeën en andere afwijkende meningen. e censuur was een zeer controversiële maatregel. Veel mensen in de Nederlanden waren het er niet mee eens dat hun vrijheid van meningsuiting werd beperkt. De censuur leidde tot veel protesten en gewelddadige uitbarstingen.

Centralisatie van bestuur: Filips II versterkte de centralisatie van het bestuur in de Nederlanden, wat leidde tot meer autoritair gezag vanuit Spanje. Dit leidde tot weerstand van lokale adel en steden die hun privileges en autonomie wilden behouden.

Belastingen en accijnzen: Filips II legde ook zware belastingen en accijnzen op aan de Nederlandse provincies om de oorlog tegen Frankrijk en Engeland te financieren, wat leidde tot economische problemen en ontevredenheid onder de bevolking.

Deze maatregelen droegen bij aan de groeiende onvrede en spanningen in de Nederlanden, wat

uiteindelijk leidde tot de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648).

De Opstand van de Lage Landen begon in 1566 met een reeks onrusten en protesten van lokale protestanten tegen het religieuze beleid van koning Filips II van Spanje en de katholieke kerk. De protestanten in de Lage Landen waren ontevreden over religieuze vervolging en de gedwongen invoering van het katholicisme in een regio waar een groeiende protestantse bevolking was.

Op 10 augustus 1566 diende een groep edelen en protestantse leiders een smeekschrift in bij de Spaanse regering, dat bekendstaat als het "Smeekschrift der Edelen" of de "Nobele Petitie." Hierin vroegen ze om religieuze tolerantie en een einde aan de vervolging. De petitie werd echter niet goed ontvangen door koning Filips II en de Spaanse autoriteiten in de Lage Landen.

Dit leidde tot een golf van beeldenstorm, waarbij katholieke kerken werden vernield en religieuze afbeeldingen werden vernietigd door protestantse beeldenstormers. Deze onlusten verspreidden zich naar verschillende steden in de Lage Landen.

Filips II reageerde door de Hertog van Alva, Fernando Álvarez de Toledo, met een leger naar de regio te sturen om de opstand neer te slaan. De komst van de Hertog van Alva in 1567 markeerde het begin van een hardere onderdrukking van de protestanten en de versterking van het Spaanse gezag in de regio.

De Opstand van de Lage Landen groeide uiteindelijk uit tot een strijd voor onafhankelijkheid van Spanje,

en de Tachtigjarige Oorlog begon officieel in 1568 met de Slag bij Heiligerlee. De oorlog duurde tientallen jaren en culmineerde uiteindelijk in de erkenning van de onafhankelijkheid van de Lage Landen door Spanje in het Verdrag van Westfalen van 1648, waardoor de Lage Landen onafhankelijk werden als de Verenigde Provinciën (onafhankelijke Nederlanden).

1.2 De Koninklijke Verordening

Filips II keurde nieuwe wetten goed. De koninklijke verordening die de verboden bevatte, werd op 17 november 1566 afgekondigd en op 1 januari 1567 openbaar gemaakt.

Het doel van het edict was om de Moriscos te dwingen hun islamitische levenswijze en gewoonten op te geven en zich daadwerkelijk tot het katholicisme te bekeren.

De verordeningen van 1567 tegen de Moriscos bestonden uit in totaal 11 artikelen. Hier is een samenvatting van de artikelen van de verordeningen van 1567 tegen de Moriscos:

I. Het spreken, lezen en schrijven in het Arabisch werd verboden binnen een termijn van drie jaar.

II. Overeenkomsten die in die taal waren gesloten, werden nietig verklaard.

III. Boeken geschreven in die taal, in het bezit van de Moriscos, moesten binnen dertig dagen aan de voorzitter van de Hoge Raad van Granada worden overhandigd. Na beoordeling zouden de boeken die geen bezwaren opleverden voor gelovige personen, aan hun eigenaars worden teruggegeven, zodat ze die nog eens drie jaar konden bezitten.

IV. De Moriscos moesten zich op Spaanse wijze kleden, zonder "marlotas," "almalafas" of kousen te

dragen, en hun vrouwen moesten met onbedekt gezicht lopen.

V. Bij bruiloften, huwelijksinzegeningen en vergelijkbare feesten moesten ze christelijke gebruiken volgen, ramen en deuren openen zonder feesten of zang van Moriscos, zelfs als deze niet in strijd waren met het christendom.

VI. Ze mochten de vrijdag niet vieren.

VII. Ze mochten geen Moorse namen en bijnamen gebruiken.

VIII. Vrouwen mochten geen sieraden dragen.

IX. Ze mochten niet baden in kunstmatige baden, en bestaande baden moesten worden vernietigd.

X. De "gacis" (Moren uit Noord-Afrika) moesten worden verdreven, en de Moriscos mochten geen slaven van dit soort hebben.

XI. Vergunningen om zwarte slaven te bezitten moesten worden herzien.

De Moriscos probeerden de opschorting te onderhandelen, net zoals ze dat in 1526 hadden gedaan, via delegaties, maar de koning toonde zich onbuigzaam. De inspanningen van Francisco Núñez Muley bij Pedro de Deza, de nieuwe voorzitter van de Hoge Raad van Granada, waren vruchteloos. Er is een verzoekschrift van Francisco Núñez Muley bekend, waarvan de tekst hierna wordt weergegeven.

2 1567 Francisco Nuñez Muley.

1567 Een mondeling verklaring van Francisco Nuñez Muley.

Memorie voor de zeer illustere en hoogeerwaarde heer president van de Koninklijke Audiencia en Kanselarij van deze beroemde en grote stad Granada en haar Koninkrijk, met betrekking tot de kwesties die Zijne Hoogeerwaarde Excellentie moet kennen wat betreft de recente openbare afkondiging van de verordening. Met het doel om Zijne Hoogeerwaarde Excellentie eerlijke informatie te verschaffen die ten goede kan komen aan de inwoners van dit Koninkrijk in hun relatie met Zijne Majesteit en de leden van zijn zeer hoge Koninklijke Raad, op grond van de verantwoordelijkheid die aan hen is toevertrouwd door Zijne Majesteit op basis van aanbevelingen van prelaten en andere personen, zal ik presenteren wat mijn bescheiden mening en geheugen kunnen bereiken.

Allereerst is het belangrijk op te merken dat gedurende de periode waarin de inheemse bevolking van dit koninkrijk zich tot onze Heilige Katholieke Geloof bekeerde, de voorwaarde werd gesteld om hun gewoonten niet te veranderen en de oude herinneringen te behouden. Echter, ik geloof niet dat er in de herinnering van iemand in dit koninkrijk enige vermelding is van zo'n overeenkomst of afspraak, en tot op heden is er geen enkel document gevonden dat dit ondersteunt. De bekering van de inheemse bevolking van dit koninkrijk vond plaats met geweld en in strijd met wat de Katholieke Koningen hadden bepaald.

Dopen van de moslims, 1502

De overeenkomst werd gesloten met Koning Muley Boabdil, die over dit koninkrijk regeerde, en enkele van zijn burgemeesters, en werd door beide partijen ondertekend met meer dan veertig specifieke bepalingen. Deze overeenkomst werd gesloten op het moment dat de koning en zijn burgemeesters deze stad en dit koninkrijk overgaven.

Schilderij van Muhammad XII, de laatste sultan van Granada. Spaanse school, 15e eeuw. Collectie van Graaf Anatoly Nikolaievich Demidov, I Prins van San Donato tot 1870. Privécollectie.

In wezen bepaalde de overeenkomst dat ze hun tradities moesten behouden, inclusief alles met betrekking tot hun moskeeën, burgemeesters,

almotaseeren[1], fuqaha[2] en alle voordelen die verband hielden met hun moskeeën.

Katholieke koningen: Ferdinand en Isabel

Wat betreft hun salarissen en bezittingen, evenals alles wat ze hadden en gebruikten, en om te voorkomen dat ze zich tot het christendom bekeerden, samen met andere bepalingen die zijn opgenomen in het genoemde privilege en de hoofdstukken waarnaar we verwijzen, waarvan het origineel zich in het bezit bevindt van de wijlen Don Pedro Vanegas, dat werd gevonden tussen de documenten van Hernando de Zafra, secretaris van de Katholieke Koningen, kan Uwe Hoogwaardigheid dit bekijken, aanvragen en kopieën ervan verkrijgen,

---

[1] Een almotaseer was een openbaar ambtenaar belast met het toezicht op markten en de kwaliteit van producten. Deze functionaris had de autoriteit om producten te inspecteren, prijzen vast te stellen en handelaren te straffen die onregelmatigheden begingen.

[2] Een faqih (meervoud: fuqaha) is een islamitische jurist, een expert in fiqh, of islamitische jurisprudentie en islamitisch recht. Fuqaha zijn opgeleid om de koran, de soenna en andere islamitische bronnen te interpreteren en om fatwas uit te vaardigen, die zijn juridische adviezen over religieuze kwesties.

aangezien er vergelijkbare zaken zijn geweest in deze stad en in deze Koninklijke Audiencia. Ook werden kopieën van dit document aangetroffen in het bezit van hun secretarissen. Dit zijn de bepalingen die zijn overeengekomen en vastgesteld in deze stad en haar koninkrijk, en wat is bevolen in de stad Sevilla door Koningin Doña Juana, onze dame (moge God haar in glorie hebben).

Huis van Hernando de Zafra in Granada

In de stad Sevilla, op de twintigste dag van de maand juni van het jaar vijftienhonderd elf, werd bepaald dat de kleermakers en ambachtslieden die de kleding en kledingstukken voor de genoemde inwoners vervaardigden, ze niet mochten maken of knippen, en dat de voorraden kledingstukken die ouder waren dan zes jaar moesten worden uitgeput. Bovendien werden andere bepalingen afgekondigd, zoals het verbod om vlees te slachten zoals ze gewend waren, waarbij een nieuwe methode van slachten werd

ingesteld, het verbod op peetouders onder de inwoners, en andere bepalingen die ik me niet in detail herinner en die zijn opgenomen en gespecificeerd in het genoemde decreet. Dit werd publiekelijk bekendgemaakt en afgekondigd in deze stad en haar koninkrijk tegelijkertijd met de uitvaardiging van de brief en het desbetreffende decreet in de stad Burgos, in het jaar vijftienhonderd acht. Ik ben er niet zeker van dat het bekendgemaakt en afgekondigd is, want ik herinner me die aankondiging niet duidelijk en er is geen verslag van dat iemand zich die herinnert.

Van Valladolid, op de negenentwintigste dag van de maand juli van het jaar vijftienhonderd dertien, verklaar ik dat zo'n verordening niet is bekendgemaakt of afgekondigd. Ik herinner me dat niet, en niemand anders herinnert zich dat, maar het staat op schrift. In het genoemde jaar dertien ging ik, samen met andere vooraanstaande ridders van de inwoners van dit koninkrijk, op zakenreis die passend was bij Zijne Hoogheid de katholieke koning (moge hij in glorie rusten). We hadden geen weet van zoiets. Eerder in dat jaar of daarna, werd er namens Zijne Hoogheid een verordening uitgevaardigd, samen met andere voorstellen, ten gunste van de inwoners van dit koninkrijk. In feite beval hij dat elke oude christen van welke kwaliteit dan ook, die het gezicht van een moorse vrouw, almalafa of haar kleding zou ontbloten, of haar beledigende woorden zou toespreken tijdens processies, in straten, pleinen of andere plaatsen, bestraft zou worden met een bepaalde tijd in de gevangenis en met een straf zoals gespecificeerd in de genoemde verordening. Deze verordening werd bekendgemaakt en afgekondigd in deze stad en daarbuiten op een moment dat Hernando Arias en Juan Arias de Saabreda de

magistraten waren van deze stad. De secretaris ervan was Hernando Díaz de Baldepenas, openbaar schrijver van deze stad. Zijn opvolger in functie was Don Diego el Farruz, die inmiddels is overleden, en ik, samen met hem, heb deze verordening afgekondigd. En wat werd bepaald in het jaar achttien in Valladolid door keizer, onze heer (moge hij in glorie rusten). Het eerste jaar dat hij uit Vlaanderen kwam om te regeren over Castilië, want de katholieke koning was al gestorven in het jaar zeventien [1916] ervoor, waren bepaalde vooraanstaande personen en ridders van dit koninkrijk in het gezelschap van de markies van Mondejar om zijn koninklijke hoogheid [Carlos V] te begroeten en hem geluk te wensen met zijn komst om te regeren over zijn koninkrijken.

Koning Karel I van Spanje en als keizer ook Karel V van het Heilige Roomse Rijk

Op dat moment werden verschillende kwesties besproken, zowel in dienst van Zijne Majesteit als met betrekking tot de inheemse bevolking, waarvoor we diensten hadden verleend en Zijne Majesteit hadden verplicht om de reguliere dienst van eenentwintigduizend dukaten te betalen. Dit kwam doordat Koning Filips I [De Schone], zijn overleden vader, was gestopt met het innen van de genoemde eenentwintigduizend dukaten die eerder werden betaald door de inheemse bevolking van dit koninkrijk.

Portret: Koning Filips I de Schone (1478-1506)

Ze werden pas na zijn dood geïnd, die twee jaar geleden plaatsvond. Echter, later werd de inning hersteld. In het jaar achttien, in Valladolid, werd,

naast andere maatregelen die Zijne Majesteit nam ten behoeve van de inheemse bevolking van dit koninkrijk, besloten de verplichting om de kleding en het gewaad van de moorse vrouwen te veranderen op te schorten. Ambachtslieden mochten moorse kleding weven en maken. In ruil daarvoor zou Zijne Majesteit de genoemde eenentwintigduizend dukaten ontvangen.

Portret: Francisco de los Cobos door Jan Gossaert, ca.1530,

Dit akkoord staat geregistreerd in de boeken van Commandeur Francisco de los Cobros [y Molina][3], secretaris van Zijne Majesteit, evenals in de

[3] Francisco de los Cobos y Molina (Úbeda, ca. 1477 - Úbeda, 11 mei 1547) was een ridder in de Orde van Santiago en begon zijn carrière als jurist aan het hof van de Katholieke Koningen, Isabella en Ferdinand. Later speelde hij een sleutelrol als secretaris van de staat en de Koninklijke Raad tijdens het bewind van Karel V. Hij was een invloedrijke figuur in de administratie van Karel V en werd een van zijn belangrijkste adviseurs.

archieven van Domingo Pérez, die de belangrijkste schrijver van de diensten was. In Granada is er een verordening en een besluit uitgevaardigd in het jaar achttien dat de toepassing van de regels met betrekking tot de kleding en het weven van moorse kleding opschortte. Dit document is in het bezit van Don Hernando Muley, mijn neef, zoon van Don Álvaro de Fez, zijn overleden vader, die het heeft geërfd van mijn oom Don Hernando de Fez, ook overleden. Bovendien is er later nog een verordening uitgevaardigd. Het afschrift van deze verordening is in handen van Juan de Astorga, schrijver van de diensten van Zijne Majesteit.

Portret: kardinaal Gáspar Dávalos, geschilderd door Pedro de Raxis (1555-1626) in het aartsbisschoppelijk paleis van Granada.

Deze bepaling stelt dat de beperkingen met betrekking tot kleding en het maken van kledingstukken niet van toepassing zijn op nieuwe christelijke vrouwen. Door deze regeling hebben de burgemeesters bevolen dat de vrouwen hun kleding

en sieraden, die in beslag waren genomen door de beambten van deze stad, moeten terugkrijgen. En dit zal uw genade bewezen vinden voor Juan Díaz, openbare schrijver, en voor Montealegre, die het ambt van Rodrigo Méndez, stadssecretaris, heeft overgenomen. In de tijd dat aartsbisschop Gaspar Dávalos, ergens in de jaren dertig of veertig, probeerde, hetzij door een verordening of door een beslissing van de congregatie, sommige bewoners van Guexar (mogelijk Guadix) op te roepen om hun habijt op te geven.

Morisken muziek

Er brak een opstand uit waarbij ze de toenmalige heer president, evenals de Markies van Mondéjar[4], smeekten om hen bijeen te roepen om de kwestie van het habijt te bespreken. Bovendien was er een bepaling uitgevaardigd dat de beambten de wegen

---

[4] Dit betreft Luis Hurtado de Mendoza y Pacheco, de II Markies van Mondéjar, die uitblonk in zijn militaire carrière en deelnam aan verschillende militaire campagnes en conflicten van zijn tijd. Hij diende de Katholieke Koningen, Isabella en Ferdinand, en later, Karel I van Spanje.

zouden patrouilleren en de zadeltassen zouden verbranden van degenen die voor de mis reisden, evenals het arresteren van mensen die betrokken waren bij Moorse liederen of muziek [zambras] of leilas, wat nachtelijke bijeenkomsten waren met muziek, liederen en boetedoeningen, onder andere zaken die schadelijk waren voor de lokale bevolking[5]. Enkele leiders van de gemeenschap dienden een klacht in bij de Markies en de heer president [van het Koninklijke Hof van Granada], evenals bij de stadsbestuurder, die destijds Hernando Arias was. Vervolgens dienden ze een verzoek in bij de gemeenteraad van Granada waarin ze hun bezorgdheid uitten over de acties van de aartsbisschop.

Koninklijke Kanselarij van Granada.

---

5 In beide gevallen, zambras en leilas, was het gebruik van de luit dominant, waaraan andere muziekinstrumenten werden toegevoegd, zoals tamboerijnen, ratels en klinkende bellen, trommels, lange metalen trompetten en fluiten. Zie: Gallego Burín, A. & Gámir Sandoval, A. (1968). Los moriscos del reino de Granada según el Sínodo de Guadix de 1554. Granada: Universiteit.

Het onderzoek werd toevertrouwd aan de genoemde corregidor en tweeentwintig stadsbestuurders, waarvan er een Juan de Trillo was en de ander Hernán Álvarez, beiden al overleden. De drie gingen naar de aartsbisschop met de bedoeling om met hem te onderhandelen en te voorkomen dat de situatie verslechterde. Echter, omdat ze geen overeenstemming met de aartsbisschop konden bereiken, ben ik niet zeker of dit beslissing was van het stadsbestuur of na overleg met de heren president en rechters (ik herinner me niet wie dit bepaalde), werd een edict uitgevaardigd dat in heel Granada en onder de ramen van de aartsbisschop werd afgekondigd. In dit edict werd bepaald dat geen leek gehoor moest geven aan de bevelen van de aartsbisschop, tenzij het betrekking had op kerkelijke zaken. Er werden straffen opgelegd in het edict. Op deze manier kwam de poging van de aartsbisschop om de inwoners van Guexar (mogelijk Guadix) te overtuigen om hun kledij niet meer te dragen tot een einde. Ook werden de straffen en arrestaties met betrekking tot Moriscaanse liederen en muziek op initiatief van de aartsbisschop en zijn provisor afgeschaft.

Arabische en christelijke minstreel, Liederen voor de Heilige Maria, Alfons X de Wijze (1250?).

Deze documenten en het edict zijn vastgelegd in de archieven van het stadsbestuur en de bijbehorende schrijver, gedurende de ambtstermijn van Hernando Arias als corregidor. Dit werd allemaal uitgevaardigd ten gunste van de inwoners met betrekking tot hun kleding. Tijdens deze periode bezocht licentiaat Luzón, de burgemeester in deze stad, het huis van de aartsbisschop met de bedoeling om iemand te arresteren die betrokken was bij deze zaken. Volgens getuigenverslagen ontstond er een conflict tussen de aartsbisschop en licentiaat Luzón. De aartsbisschop zei tegen hem: 'Je had mijn huis binnen moeten gaan om te zoeken.' De burgemeester antwoordde dat hij daartoe bevoegd was. De discussie escaleerde totdat de burgemeester tegen de aartsbisschop zei: 'Is uw genade zich er niet van bewust dat een burgemeester van deze stad de bevoegdheid heeft om een bisschop of aartsbisschop op te hangen, net zoals hij een ander heeft opgehangen?' Dit alles was het gevolg van de controverse en andere zaken met betrekking tot de eerder genoemde kledingkwestie. De verordening of het hoofdstuk van de bijeenkomst dat aartsbisschop Don Gaspar Dávalos motiveerde, werd niet openlijk geproclameerd of aangekondigd. De aartsbisschop probeerde het op eigen gezag vast te stellen, zoals eerder vermeld, totdat het uiteindelijk werd afgekondigd en gehandhaafd zoals bekendgemaakt. Na alles wat hierboven is genoemd met betrekking tot de kleding en de verordening die de koninklijke verordening over kleding opschortte, die werd uitgevaardigd in Valladolid in het achttiende jaar, toen we aanwezig waren aan het hof van zijne majesteit en in deze stad Granada toen zijne majesteit hier was. We hebben haar gediend met in totaal negentigduizend dukaten: tachtigduizend voor zijne majesteit en tienduizend die zijne majesteit

toekende aan veel ridders, ambtenaren en mensen die erbij betrokken waren. Op deze manier hebben we voldaan aan de zes jaar waarin we ons hadden verplicht om de genoemde negentigduizend dukaten te betalen, vijftienduizend in elk jaar. We bleven zijne majesteit in dit koninkrijk dienen voor in totaal zestigduizend dukaten, waarvan vijftigduizend voor zijne majesteit en de overige tienduizend dukaten voor degenen aan wie zijne majesteit gunsten heeft verleend, en voor degenen die hen opvolgden in hun functies."

Morisken (Moriscaanse) kleding[6]

[6] De afbeelding toont de kleding van de Morisken uit Granada rond de 16e eeuw, zoals afgebeeld door Jean Jacques Boissard in zijn boek "Recueil de costumes étrangers" (1528-1602). Het laat kenmerkende elementen van de Moriskenkleding zien, zoals de hoofdband met een rol op het hoofd, het hemd, de overjas en de “trabaq”, die de "Moorse broeken" of Moriscaanse-stijl broeken waren. Ook wordt een figuur afgebeeld die Morisken-ondergoed draagt (de tweede figuur van links), bestaande uit de karakteristieke “zaragüelles” of wijde broeken met veel plooien."

Dit dienstbetoon staat bekend als de dienst van het Koninklijk Huis, wat neerkomt op tienduizend dukaten per jaar, bovenop de eenentwintigduizend gewone dukaten, de vijfduizend uit de buitengewone dienst en de kosten die opliepen tot zevenen-dertigduizend vijfhonderd dukaten. Het zou niet meer dan achtendertigduizend dukaten in totaal moeten overschrijden. We hebben allemaal beloofd onze gebruiken, kleding en schoeisel te behouden, zonder enige schade aan te richten aan het Heilige Katholieke Geloof, zoals ik eerder heb uitgelegd en nog zal uitleggen. De reden waarom we ons dienstbetoon aan Zijne Majesteit aanboden voor de negentigduizend dukaten, terwijl Zijne Majesteit in deze stad en zijn Alhambra verbleef, was de verplichting om de genoemde negentigduizend dukaten te betalen.

Iñigo López de Mendoza y Quiñones, eerste markies van Mondéjar, door Francisco Díaz Carreño (Museo del Prado)

In het jaar zeventien, beloofden sommige bewoners van deze stad, met name de ambachtslieden,

handelaars en kleermakers die kleding voor de inheemse Moren maakten en versierden, te stoppen met het weven en vervaardigen van Moorse kleding voor vrouwen, aangezien de zes jaar die Zijne Hoogheid de Katholieke Koning (moge hij rusten in vrede) in Sevilla had bepaald, werden nageleefd. Op dat moment was het verboden om Moorse kleding voor vrouwen te weven of te maken, en vanwege dit verbod beloofden de genoemde personen Zijne Hoogheid te dienen met tachtigduizend dukaten, en dat de ambachtslieden en textielmeesters de kleding en artikelen van hun kleding zouden maken en snijden."

Granada

Deze verplichting werd echter op dat moment niet nagekomen vanwege de afwezigheid van de leiders van deze stad, en het werd ook niet gemeld aan de oude Markies, Graaf van Tendilla (moge hij rusten in vrede). In plaats daarvan engageerden alleen de mensen die zich in het huis van Don Miguel de León, de stadsbestuurder van de Tweeëntwintig, samen

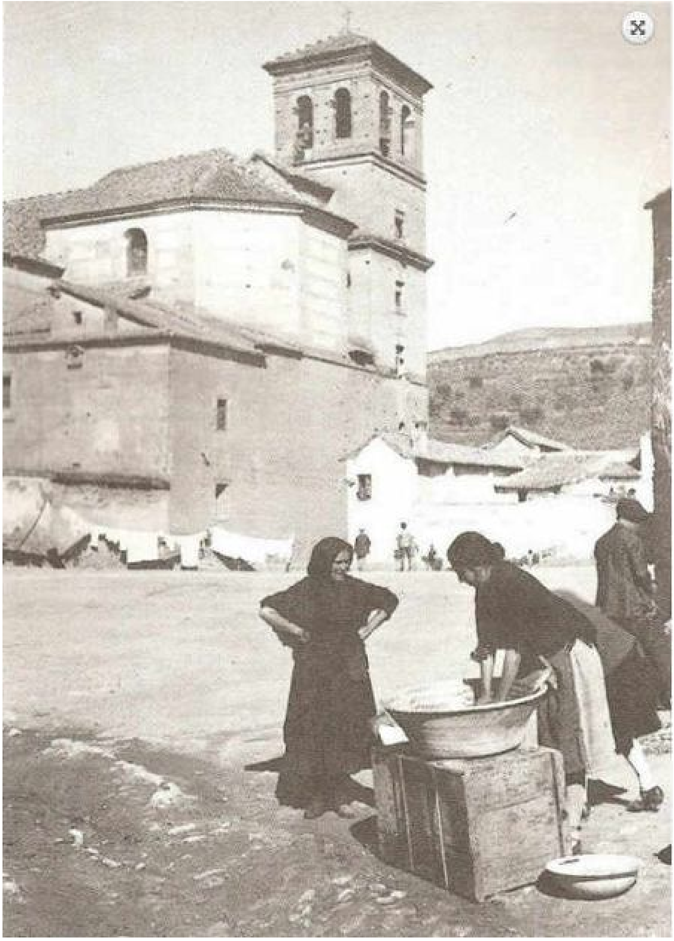
met de corregidor Juan Basques Coronado, zich in deze kwestie. Het werd eenvoudigweg niet uitgevoerd omdat de omstandigheden op dat moment niet geschikt waren en er niet voldoende betrokkenheid was. Hoewel later Don Antonio de la Cueva, de corregidor die Juan Basques opvolgde, ook wilde dat het werd uitgevoerd, gebeurde dit niet vanwege het gebrek aan coördinatie met de Markies van Mondéjar en de leiders van deze stad, en omdat de juiste omstandigheden niet waren ontstaan. Pas in het jaar achttien gaf Zijne Majesteit, via zijn corregidor, groen licht voor de uitvoering van de genoemde dienst van eenentwintigduizend dukaten, als gevolg van de verplichting die in dat jaar was aangegaan met betrekking tot de kleding en gewoonten.

We wachtten om Zijne Majesteit te dienen met de tachtigduizend dukaten gedurende de tijd dat hij in deze stad en zijn Alhambra verbleef, toen we hem dienden met de genoemde negentigduizend dukaten. Hoewel sommige inwoners klaagden over het dienen van Zijne Majesteit met een bedrag dat hoger was dan de gebruikelijke eenentwintigduizend dukaten, argumenteerden de Markies van Mondéjar en de leiders van deze stad en daarbuiten dat het rechtvaardig was om Zijne Majesteit te dienen, aangezien hij was teruggekeerd naar zijn koninkrijk en hen geen schade berokkende. Bovendien hadden velen van hen zich al verbonden met de genoemde tachtigduizend dukaten gedurende het leven van wijlen de katholieke koning (moge hij rusten in vrede), in ruil voor het behoud van hun gebruiken en kleding. Dit alles was het gevolg van het ene na het andere vanwege de kwestie van de kleding, en om deze reden werd het verbod op de genoemde kleding vaak opgeschort. Nu mogen we niet toestaan dat het koninkrijk volledig verloren gaat door hen hun

kleding af te nemen, en in dit verband zijn alle hierboven genoemde maatregelen met betrekking tot de kleding genomen. Uw Eerwaarde, als u de grote schade en het verlies overweegt waarmee de inwoners te maken zouden krijgen door hun kleding weg te nemen, evenals de ambachtslieden die er hun brood mee verdienen en de handelaars wiens kapitaal erin is geïnvesteerd, dan zult u inzien dat, hoewel deze kwestie van de kleding op het eerste gezicht eenvoudig lijkt, het in werkelijkheid een zeer complexe zaak is. Als we zowel de individuele als de algemene aspecten overwegen, zult u zien dat, ondanks alle gunstige meningen die zijn geuit over het genoemde bevel, het geen positieve impact heeft gehad en ook niet zal hebben.

Ik wil niet over duizenden, maar over miljoenen spreken die in dit koninkrijk verloren zullen gaan door het verwijderen van de genoemde kleding. Dit komt omdat er ongeveer vijftigduizend gezinnen van inheemse bewoners in dit koninkrijk zijn. Stel dat er in elk huishouden drie vrouwen zijn, moeders en dochters, dan zijn er honderdvijftigduizend vrouwen en mensen die hun kleding zouden moeten veranderen. Van al deze mensen zouden er nauwelijks vier of vijfduizend in staat zijn om dat zonder problemen te doen, terwijl alle anderen gedwongen zouden worden iets te verkopen of te verpanden om het te kunnen doen. De sieraden van hun kleding die ze hadden bewaard voor hun eigen behoeften en om ze indien nodig te verkopen, zouden geen enkele waarde hebben op de markt. Bovendien zouden de handelaren die hun geld hadden geïnvesteerd in de genoemde kledingstukken en andere goederen ontdekken dat de Moorse kledingstukken niet kunnen worden omgevormd tot Castiliaanse kleding en op geen enkele manier

kunnen worden hergebruikt of benut. Aan de ene kant zijn ze te kort en te smal, en aan de andere kant kunnen ze niet worden omgezet in Castiliaanse kleding door middel van enige techniek of methode.

Afbeelding van een wasserette in de wijk Albayzín op het Abad-plein, met de kerk van El Salvador op de achtergrond. Deze foto moet dateren van vóór 1939, omdat deze kerk tijdens de Spaanse Burgeroorlog werd verwoest.
https://albayzin.info/2014/06/iglesia-del-salvador/ 20-10-2022

Bovendien, om deze reden zou een groot deel verloren gaan, wat niet numeriek te kwantificeren is. Dit zou aanzienlijke schade toebrengen aan de koninklijke inkomsten en de zaken met betrekking tot de dienst aan de Koninklijke Kroon. Gedurende de jaren is deze kwestie herhaaldelijk besproken. Hoewel er een bijeenkomst in de koninklijke kapel plaatsvond op advies van Zijne Majesteit en sommige prelaten, was de reden voor deze bijeenkomst het bezoek van Don Gaspar Dávalos aan de Alpujarras en andere regio's, evenals de informatie verstrekt door de geestelijken die hem vergezelden.

Wat betreft dit bezoek, had een van de leden van het gemeenschappelijk volk van deze stad, die zeer actief was in openbare zaken en connecties had in het huis van Licenciado Pulanco, die destijds de oudste in de Koninklijke Raad was. Hij klaagde over de misstanden en het onrecht dat de geestelijken de inwoners van dit koninkrijk aandeden zonder de leiders en mensen te raadplegen die begrepen wat gunstig was voor de inwoners van dit koninkrijk. Hij diende kennelijk een petitie in bij de Raad, ondertekend door enkele van zijn vrienden, waarin hij klaagde over de geestelijken. Hij deed dit op een eenvoudige manier, in de overtuiging dat hij iets goeds deed voor zijn landgenoten, maar begaf een grote fout en veroorzaakte een groot probleem.

Het nieuws bereikte de geestelijken, die de Abt van de Kerk van San Salvador del Albaicín, die een zekere Pardo was, de macht gaven. Ze spraken zich uit tegen de ingediende petitie en keerden zich tegen de inwoners. Zijne Majesteit gaf opdracht aan Don Gaspar Dávalos om naar de Alpujarras en andere regio's van het koninkrijk te gaan om informatie te verzamelen over het leven van de inwoners van dit

koninkrijk. Gezien de mensen waarmee hij te maken had gehad, namelijk de geestelijken, kan Zijne Eminentie zich voorstellen welk soort informatie hij van dit bezoek zou hebben verkregen. "Hij [Don Gaspar Dávalos], bij het rapporteren over de tegenstanders, deelde deze informatie mee tijdens de bijeenkomst van de congregatie in de koninklijke kapel.

Inquisiteur Alonso Manrique de Lara y Solís

Tijdens deze bijeenkomst werden tal van hoofd-stukken voorgesteld die ingingen tegen de belangen van de inwoners van dit koninkrijk en hun privileges en verordeningen schonden, die nu worden vermeld in decreten en koninklijke verordeningen ten gunste van sommige partijen in de genoemde nieuwe wet. Zijne Majesteit besefte echter dat deze hoofdstukken

van de congregatie destijds schadelijk waren voor zijn onderdanen en dat slechts twee van hen waren uitgevoerd, die nodig waren voor de werking van het Heilig Officie, dat in deze stad bleef, zoals werd vastgesteld. Bovendien, voordat Zijne Majesteit (moge hij in vrede rusten) de stad verliet, deed hij een groot voordeel voor de inwoners van dit koninkrijk door de aartsbisschop van Sevilla, Don Alonso Manrique [de Lara y Solís], die destijds de Inquisiteur-Generaal was, op te roepen. Hij verkreeg een algemene vergeving van de Heilige Vader [Clemens VII] voor alle inwoners van dit koninkrijk. Dit werd uitgevoerd door Zijne Majesteit en hij gelastte de predikers om de genade te verkondigen die Zijne Heiligheid aan Zijne Majesteit had verleend als koning en beschermheer van dit koninkrijk, zoals zijn voorouders, de Heerlijke Reyes Católicos, hadden verkregen. Deze vergeving specificeerde en verklaarde dat drie soorten mensen er niet van konden profiteren: alfaquíes die hun sekte of praktijk toonden, of kwakzalvers die hekserij hadden bedreven, en ik herinner me de derde niet.

Dit pardon werd dus uitgevoerd en toegepast door de heren inquisiteurs van die tijd, die straffen en executies uitvoerden volgens de bepalingen in het genoemde pardon. Wat betreft het eerder genoemde tweede hoofdstuk, met betrekking tot kleding en kledingstukken, zoals gedetailleerd in het vorige hoofdstuk, merkte Zijne Majesteit op dat dit tot ruïne zou leiden. Hij schortte het hoofdstuk over kleding en kledingstukken zoals vermeld in de nieuwe wet op en besloot dat het niet zou worden uitgevoerd of nageleefd. Na deze beslissing ging een groep van ongeveer twintig personen, inclusief vooraanstaande leiders en de Markies van Mondéjar (moge hij in vrede rusten), naar het Koninklijk Paleis van de

Alhambra om hun dankbaarheid aan Zijne Majesteit te uiten voor de genade die aan ons werd verleend in deze kwestie.

Paus Clemens VII,
geschilderd in 1526 door Sebastiano del Piombo

Zijne Majesteit gaf opdracht aan de genoemde Markies om in zaken die betrekking hadden op zijn onderdanen in dit koninkrijk aan hem te schrijven en hem te adviseren over wat gunstig zou zijn voor de inwoners van dit koninkrijk. Zijne Majesteit zou elk geval beoordelen en goedkeuren wat passend is. De Markies antwoordde Zijne Majesteit dat hij zich aan

zijn instructies zou houden en zou handelen zoals Zijne Majesteit het beval.

Dit alles, en alles wat eerder is genoemd, werd overeengekomen om de tradities en de traditionele kleding van dit koninkrijk te beschermen, zolang deze de heilige katholieke geloof niet schaadde. De inwoners van dit koninkrijk mochten genieten van hun tradities en plezier zoals ze dat al lange tijd deden sinds hun bekering. Ze mochten op geen enkele manier worden onderdrukt of lastiggevallen, zoals was vastgelegd in deze nieuwe wetten, gebaseerd op rapporten van prelaten en andere personen die aan Zijne Majesteit hadden gemeld dat deze kleding en kledingstukken van Moorse oorsprong waren en nog steeds Moorse gebruiken en stijlen vertoonden in kleding en schoeisel.

In dat opzicht, eerwaarde heer, naar mijn bescheiden mening en zoals ik heb geleerd van sommige ouderen, beschouw ik hun rapporten als onvoldoende en onnauwkeurig. Dit komt doordat niet kan worden beweerd dat de kleding en kledingstukken van Moorse oorsprong zijn of aan de Moren toebehoren. Men kan zeggen dat het typische kleding is van het koninkrijk en de regio, zoals in alle koninkrijken van Castilië. Elk koninkrijk en elke regio heeft verschillende kledingstukken, maar ze zijn allemaal christelijk. Daarom zijn de kleding en kledingstijl van dit koninkrijk zeer verschillend van de kleding die door Moren wordt gedragen in andere gebieden, zoals Al-Andalus en Berberië. Zelfs in die regio's zijn er aanzienlijke verschillen tussen koninkrijken. Wat ze op hun hoofd dragen, is niet overal identiek, en zelfs in Turkije zijn er opvallende verschillen tussen koninkrijken.

Moriscaanse kleding
Tekening uit het Trachtenbuch door Christoph Weiditz, 1530

Bovendien, ze zijn allemaal Moren, dus het kan niet worden beweerd of gezegd dat de kleding van de recent bekeerden van Moorse oorsprong is. Dit kan ook niet worden beweerd omdat de christenen van het Heilige Huis van Jeruzalem en het hele rijk van de doktoren van deze Kerk, zoals te zien in deze stad, aankwamen met kleding en hoofddeksels die vergelijkbaar waren met die van andere plaatsen en niet met Castiliaanse kleding. Ze schrijven in het Arabisch, spreken in het Arabisch en kennen geen Castiliaans, maar ze zijn katholieke christenen. Vanwege dit alles en wat ik eerder heb genoemd, is het christendom niet te vinden in de kleding of schoenen die ze momenteel dragen, noch in de tulbanden van de Moren. Bovendien herinneren we de ouderen eraan dat dit koninkrijk is veranderd op

het gebied van kleding en kleding, in groot contrast met wat ze vroeger droegen, en meer is overgegaan naar de Castiliaanse stijl. Ze dragen alleen schone, eenvoudige en goedkope kleding. Ze gebruiken de kleding van hun bruiloften en feestelijke gelegenheden niet, omdat ze die kleding bewaren voor specifieke dagen en ze erven deze om te genieten op speciale gelegenheden of om te verkopen of te verpanden in geval van nood. De gebruikelijke kleding onder hen, zowel in hun huizen als daarbuiten, bestaat uit zeer goedkope items, zoals lakens en beddenspreien, ter waarde van iets meer dan een dukaten, genoeg om een Moorse vrouw te kleden. Bovendien knippen ze deze items vaak voor verschillende doeleinden, zoals beddengoed of dagelijkse kleding. Dit is te vinden in alle Alpujarras, steden en in de hele regio Jáquima. Om al deze redenen zou Uwe Eerwaarde Heer moeten overwegen ons te steunen en gunst te tonen aan ons voor Zijne Majesteit, nadat hij dit rapport heeft bekeken, dat algemeen bekend en waarachtig is, en op geen enkele manier schade toebrengt aan ons heilige katholieke geloof.

En als mijn verklaring of verslag hierover twijfels oproept bij Uwe Eerwaarde Heer met betrekking tot de waarachtigheid ervan, verzoek ik vriendelijk dat u mensen uit zowel de nieuw bekeerden als andere Oude Christelijke individuen oproept die hebben gereisd en hebben gewoond in alle eerder genoemde koninkrijken en landen, zoals Fez en Turkije, en soortgelijke regio's. Uwe Eerwaarde Heer moet dit onderzoeken om te verifiëren en ervoor te zorgen of dit waar is, en niet toestaan of een groot verlies veroorzaken zoals zou gebeuren als deze prediking zou worden geprobeerd. Want hoewel sommigen kunnen beweren dat ze door zich aan te passen aan

kleding en kleding, ondanks alle genoemde verliezen, recht zouden hebben op het erven van eer en vrijheden die zijn verleend aan de inwoners van dit koninkrijk. Wij hebben niet gezien, eerwaarde heer, dat dit in geen enkel geval is gebeurd, hetzij met nieuw bekeerde christenen die Castiliaanse kleding droegen of met Moren die met Oude Christelijke vrouwen trouwden. Geen van hen is vrijgesteld van de diensten die worden betaald door de inwoners, noch zijn de Moren die met Oude Christelijke vrouwen trouwden vrijgesteld van dergelijke diensten of toegestaan om wapens te dragen. Integendeel, we hebben gezien dat in alle gevallen de nieuw bekeerden op dezelfde manier worden behandeld als de Oude Christenen in alle opzichten en vaak worden beschuldigd van onbeduidende redenen en veroordeeld om te roeien in galeien, waarbij ze hun eigendommen verliezen. Bovendien profiteren de functionarissen van justitie van hun bezittingen in geschillen, evenals inbeslagnames, evenals in daden van corruptie. In soortgelijke situaties overtuigen zowel wereldlijke als kerkelijke rechtbanken hen op verschillende manieren. Dit is allemaal wijdverspreid bekend en duidelijk. Zodat Uwe Eerwaarde Heer meer tevreden en geïnformeerd kan zijn over alles wat is genoemd, vooral met betrekking tot de kleding, kleding en schoenen van de inheemse vrouwen van dit koninkrijk, als gezegd kleding of kleding of schoenen gerelateerd is aan de 'seta,' of niet, zal Uwe Eerwaarde Heer concluderen dat alle mannen, jong en oud, volledig de Castiliaanse kleding hebben overgenomen en dragen.

Welnu, als hun harten gewond zouden zijn, zouden ze moeten bedenken dat het veranderen van hun kleding geen invloed zou hebben op hun identiteit, aangezien mannen, in tegenstelling tot vrouwen, zijn

onderwezen door wijze ouderen die het niet op dezelfde manier zouden dragen als vrouwen.

Bakkersknecht. Let op zijn schoeisel, een soort klomp om over het vuil op straat te lopen. Tekening door Christoph Weiditz, 1529

Uit dit alles kan Uwe Hoogheid met zekerheid afleiden dat kleding en schoeisel geen invloed hebben op de identiteit, om de eerder genoemde redenen, aangezien mannen deze gewoonte hebben aangenomen simpelweg omdat ze hebben geoordeeld dat Castiliaanse kleding geschikter en eervoller voor hen is. Ze zouden niets verliezen door deze verandering, aangezien ze hun versleten kleding door nieuwe Castiliaanse kleding kunnen vervangen, zoals ze momenteel vrijwillig en zonder enige druk of overlast doen. Gezien het feit dat er geen verlies is, hebben allen deze praktijk al meer dan veertig jaar aangenomen, zoals eerder vermeld. Bovendien heeft Uwe Hoogheid mij vermeld dat als vrouwen Castiliaanse kleding zouden dragen, dit voordelen en vrijheden zou kunnen opleveren voor de inwoners

van dit koninkrijk. U vroeg zich af of de mening van de mannen die voortdurend handel drijven tussen oude christenen en hun landgenoten in overweging zou worden genomen, aangezien zij gerespecteerd zijn door de mannen die door de straten lopen en voortdurend handel drijven tussen oude christenen en hun landgenoten.

Morisk uit het koninkrijk Granada, wandelend op het platteland met vrouw en kinderen. Tekening door Christoph Weiditz, 1529.

Met betrekking tot het respect dat mannelijke mannen hebben ontvangen voor het dragen van Castiliaanse kleding en schoeisel, zowel van de wereldlijke als de kerkelijke autoriteiten, evenals de bereidheid van deze laatsten om hen bij Zijne Majesteit in het voordeel te stellen, is opgemerkt dat zij de Castiliaanse kleding en het schoeisel hebben aangenomen gedurende de afgelopen vijfendertig of veertig jaar, in de hoop dat Zijne Majesteit hun vrijheden en vrijstellingen van belastingen zou verlenen, evenals algemene toestemming om wapens

te dragen. Tot op heden hebben we geen schadelijke gevolgen gezien van deze veranderingen, integendeel. Ze voelen zich elke dag meer mishandeld en benadeeld op alle gebieden, zowel door de wereldlijke autoriteiten en hun ambtenaren als door de kerkelijke autoriteiten. Dit feit is wijdverspreid bekend en vereist geen formeel onderzoek. Het is redelijk om te denken dat als Zijne Majesteit deze concessies en vrijheden zou verlenen, dit geen verraad zou opleveren van de kant van de inwoners van dit koninkrijk. In de afgelopen zesenzestig jaar is er geen significant verraad gedocumenteerd, afgezien van enkele geïsoleerde gevallen waarin wanhopige en onderdrukte individuen ervoor kozen om te emigreren of ongepaste acties te ondernemen. Over het algemeen is er geen bewijs van verraad tegen de koninklijke kroon. De inwoners hebben altijd gehoorzaamd aan de bevelen van de koning en zijn ministers. Het is relevant op te merken dat tijdens de opstand in het Albaicín, de opstandelingen niet op zoek waren naar verraad tegen de koning, maar eerder opkwamen voor de voorrechten vastgelegd in de capitulaties. De opstand begon omdat twee of drie van hen de alguacil Barrionuevo hadden vermoord, die probeerde een vrouw tegen haar wil tot het christelijke geloof te bekeren. De alguaciles hadden alle vrouwen en mannen van Morisca-afkomst vastgehouden, die van oude christelijke afkomst waren. Toen de genoemde vrouw "help me omwille van God" schreeuwde, weigerde de alguacil haar vrij te laten. Deze situatie leidde tot de moord op de alguacil, wat resulteerde in de opstand in het Albaicín. Terwijl ze in opstand kwamen, zeiden ze tegen elkaar dat ze geen andere keuze hadden dan te vechten voor de voorwaarden die in de capitulaties waren vastgelegd. Deze capitulaties waren de overeenkomst die was ondertekend door de Reyes

Católicos en Koning Muley Avdari [Boabdil], die ooit over dit koninkrijk heerste. Daarom kan niet worden beweerd dat ze tegen hun koning in opstand kwamen, maar eerder in het voordeel van hun overeenkomst en capitulatie, met de bedoeling dat deze zou worden gerespecteerd en nageleefd. Op deze manier ontstond de opstand in het Albaicín, die zich verspreidde naar andere regio's zoals Lanjarón, Landarax, Alpujarra, Vélez en Guájar. De belangrijkste oorzaak van deze opstand was de perceptie dat de voorwaarden vastgelegd in de capitulaties werden geschonden. Het ging niet om ontevredenheid met hun koning in het algemeen, maar om de verdediging van wat was afgesproken.

Als men de loyaliteit van de inwoners van dit koninkrijk tijdens de periode van de Comunidades onderzoekt, zal men vinden dat, in tegenstelling tot andere koninkrijken en provincies van Castilië en Andalusië die in opstand kwamen tegen hun koning, er in dit koninkrijk geen verstoring was tegen de dienst aan Zijne Hoogheid. Integendeel, wanneer dat nodig was, leidden de Marqués de Mondéjar en zijn broers, Don Antonio en Don Bernardino (die al zijn overleden), expedities om te vechten in Baza, dat ook in opstand was gekomen, en in Guesca, dat ook in opstand was gekomen. Onder de kapiteins die ze leidden, waren er drie van onze eigen natie: Don Hernando de Córdoba, Diego López a Una Jara en Diego López Hacera, samen met soldaten en krijgers van naturele oorsprong uit de regio, allemaal vechtend ter ondersteuning van hun koning en de markies als hun opperbevelhebber. Dit was wijdverspreid bekend en gedocumenteerd, wat aantoont dat de inwoners van dit koninkrijk sinds de verovering door de Reyes Católicos geen verraad hebben gepleegd tegen hun monarch. Dus uit

rechtvaardigheid en billijkheid zouden ze een gunstiger behandeling moeten ontvangen dan andere regio's en provincies, waarbij hun privileges en vrijheden behouden blijven en het verlies van enige bepaling die ten gunste van hen is vastgelegd, zoals helaas gebeurde met sommige bepalingen na de genoemde opstand van de Comunidades, tot de alcalde Ronquillo[7] de bisschop van Zamora[8] ophing.

Hernando de Córdoba, de Grote Kaptein, 1601
Auteur: Custos, Dominicus (ca. 1559-1615)

[7] De jurist Rodrigo Ronquillo y Briceño, burgemeester van Huis en Hof.

[8] Op 4 januari 1507 werd Antonio de Acuña, die eerder ambassadeur van Filips I bij de paus was geweest, in Rome door paus Julius II benoemd tot bisschop van Zamora zonder de vereiste koninklijke presentatie. In 1521 nam Antonio de Acuña met zijn comunero-troepen actief deel aan de Spaanse Burgeroorlog. Hiervoor werd hij door keizer Karel V veroordeeld. Op 24 maart werd Antonio de Acuña in het kasteel van Simancas door Rodrigo Ronquillo y Briceño met een strop terechtgesteld.

Uw eerwaarde moet weten dat Don Juan de Granada, de broer van de eerder genoemde koning Muley Babdali [Boabdil], deelnam aan de Comunidades. Hij werd destijds gevangengenomen door degenen die de zaak van Zijne Hoogheid steunden en tot generaal-kapitein benoemd. Hij verdedigde met al zijn kracht de dienst aan Zijne Majesteit en slaagde erin zoveel mogelijk vrede te brengen. Hij verdiende erkenning en beloningen van de Koninklijke Kroon en haar opvolgers, maar helaas werd zijn moed en loyaliteit niet adequaat erkend.

Morisken kleding
Tekening door Christoph Weiditz, 1529

Wat ik wil benadrukken, en ik hoop dat mijn woorden dit duidelijk maken, is dat de maatregelen die zijn genomen in deze verordening, die momenteel worden uitgevoerd, niet in het belang zijn van de dienst aan Onze Heer God of de Heilige Katholieke Geloof of Zijne Majesteit, noch van degenen die hem kunnen volgen, maar integendeel, ze kunnen de

Koninklijke Kroon aanzienlijke schade toebrengen, zelfs meer dan in enig ander koninkrijk in Castilië. Het is algemeen bekend, zowel in de zijdeproductie als in de inning van tienden, evenals in de diensten met betrekking tot kleding maken en de inning van belastingen en andere inkomsten, dat dit koninkrijk aanzienlijke voordelen oplevert voor de Koninklijke Kroon.

Daarom mag Uwe eerwaarde niet denken dat het inlassen van de bepalingen van deze verordening zal leiden tot volledig voordeel, maar het is beter dat de tijd zijn gang gaat zonder druk of dwang, met goed bestuur en matigheid, zowel in de wereldlijke als in de kerkelijke rechtspraak. Opdat Uwe eerwaarde beter het voordeel en de eer kan begrijpen die de inwoners zouden kunnen ontvangen door de kleding van de oude christenen aan te nemen, moet u er rekening mee houden dat de Moriscos volledig in overeenstemming zijn met de kleding en het uiterlijk van de oude christenen, wat hen voordelen heeft opgeleverd ten opzichte van de recent bekeerden in termen van vrijheid, zoals bijvoorbeeld in het huwelijk van inheemse vrouwen. Dit zou meer mensen kunnen aanmoedigen om in te stemmen met zo'n ingrijpende verandering in hun leven, wat zoals eerder vermeld, aanzienlijk nieuw is.

Dit is algemeen bekend en, gezien alles wat eerder is genoemd, is het raadzaam dat Zijne Majesteit wordt ingelicht over de positieve en negatieve aspecten die de inwoners in deze zaak beïnvloeden. Zijne Majesteit zal beoordelen en beslissen wat het meest geschikt is voor zijn dienst en het welzijn van zijn onderdanen. Dit zal worden bereikt met de steun van uw eerwaarde, die verantwoordelijk is voor deze zaken met betrekking tot de verordening.

Met dit alles en gezien alles wat eerder is genoemd, concludeer ik met betrekking tot de kleding en het kostuum, en dring ik erop aan dat er een oplossing wordt gevonden voor deze zware last die is opgelegd aan de inwoners. Zij zouden baat kunnen hebben bij deze kledingstukken gedurende een periode van twee jaar, aangezien ze doorgaans worden geërfd door drie of vier generaties, zoals ik eerder heb genoemd. Het feit dat ze binnen een jaar moeten worden gebroken en vernietigd, leidt tot onnodig verlies, vooral voor waardevolle items die tussen de twintig en veertig jaar meegaan. Bovendien vormt de beperking om vergunningen voor rijke bezittingen te verlenen voor meer dan een jaar een belemmering voor hun gebruik, en de tenuitvoerlegging en de straffen zoals vastgesteld in de genoemde verordening dienen alleen om meer problemen te veroorzaken.

Morisken die hun gezicht bedekken
Tekening door Christoph Weiditz, 1529

Om de situatie nog erger te maken, wordt bevolen dat zodra de verordening is aangekondigd, inheemse vrouwen hun gezichten in het openbaar moeten tonen, wat ongewenste aandacht met zich meebrengt en aangiften aanzwengelt gedreven door persoonlijke belangen. Dit leidt vaak tot onterechte beschuldigingen en het exploiteren van de bijbehorende straffen door beambten en gerechtelijke functionarissen. Dit alles, samen met alles wat eerder is genoemd, veroorzaakt aanzienlijke schade, overlast en verlies, zowel op het gebied van eigendommen als op persoonlijk welzijn.

Pedro Ramirez de Alba

Wat betreft het derde hoofdstuk dat betrekking heeft op zaken met betrekking tot bruiloften, plezier, zambra, en de instrumenten die daarbij worden gebruikt, evenals andere kwesties die in de genoemde verordening zijn opgenomen en vermeld, verklaar ik, toen ik het ambt van aartsbisschop bekleedde, dat deze bepaling niet openbaar is aangekondigd of

afgekondigd, ondanks het feit dat het fundament ervan werd vastgesteld tijdens de bijeenkomst, zoals ik eerder heb vermeld. Bovendien werden van al deze aspecten alleen de zambra en de gebruikte instrumenten tot dat moment gereguleerd door de oude inquisiteurs, en tot dan toe was de genoemde zambra en de bijbehorende instrumenten toegestaan, met instemming van alle aartsbisschoppen tot aan aartsbisschop Don Pedro de Alba[9].

Op basis van informatie die aan de genoemde inquisiteurs is verstrekt, waarvan sommige waar waren en andere niet, werd geconcludeerd dat de draailier en de ermee verband houdende instrumenten geen kwestie waren die de katholieke geloofsovertuiging aantastte, noch waren ze verbonden met moslimpraktijken of -overtuigingen, noch met controverses met betrekking tot de islamitische religie. Het is belangrijk op te merken dat de draailier en de bijbehorende instrumenten niet als aanstootgevend werden beschouwd voor het katholieke geloof. Bovendien hadden deze praktijken en muziekinstrumenten van het type 'draailier' geen enkele relatie met de gebruiken of rituelen van moslims. Het is belangrijk op te merken dat goede moslims niet deelnamen aan vieringen met draailieren en er niet van genoten. In sommige gevallen, wanneer moslimleiders zoals alfaquíes of burgemeesters werden uitgenodigd voor feestelijke evenementen, werd vermeden de genoemde draailier en de bijbehorende instrumenten te bespelen totdat deze leiders zich terugtrokken van het feest of de amusementslocatie. Een illustratief voorbeeld hiervan is de zaak van de Moorse koning, die, toen hij

[9] Het gaat om Pedro Ramirez de Alba, aartsbisschop van Granada tussen 1526 en 1528.

reisde met zijn gevolg inclusief draailieren en andere draailier-achtige instrumenten, bij aankomst bij de Río Darro-poort en bij het oversteken van het Albaicín, beval dat de muziek zou stoppen totdat hij de Puerta delvira was gepasseerd. Dit werd gedaan omdat in het Albaicín burgemeesters en alfaquíes woonden die beweerden goede moslims te zijn, en deze hoffelijkheid werd getoond om te voorkomen dat ze zich ongemakkelijk zouden voelen of geërgerd zouden raken door de muziek terwijl ze aanwezig waren op die locatie.

Gedeelte van de schilderijen van de Casitas del Partal, Alhambra, tijdens de heerschappij van Yusuf I (1340-1350), wetenschappelijk voltooid door Manuel López Reche. Onderaan bevinden zich scènes van muzikanten die muziekinstrumenten bespelen.

Aangezien deze informatie algemeen bekend is bij mensen die bekend zijn met dit onderwerp, hoe kan dan worden beweerd dat de instrumenten en vieringen van de moslims niets meer zijn dan ondeugden en genoegens? Er kan geen legitiem onderzoek worden gevonden of gerechtvaardigd over dit onderwerp, omdat, zoals ik eerder heb vermeld, deze instrumenten, zambra's en vieringen eenvoudigweg gebruikelijke gebruiken zijn in verschillende regio's en provincies.

Uw Hoogheid kan verifiëren dat de instrumenten en vieringen in dit koninkrijk aanzienlijk verschillen van die in Fez, andere delen van Berberije of Turkije. Er zijn opmerkelijke verschillen in de instrumenten en liederen die hier worden gebruikt in vergelijking met andere plaatsen. Als deze festiviteiten en rituelen moslimceremonies of -praktijken waren, zouden ze overal uniform moeten zijn om aan hun overtuigingen te voldoen, maar dit is niet het geval. Desondanks kan dit niet worden bevestigd of onderzocht vanwege de eerder genoemde redenen.

Ik herinner ook de oudere mensen die mijn standpunt kunnen ondersteunen. Tijdens het bewind van de Heilige Aartsbisschop Don Hernando de Talavera, de eerste aartsbisschop benoemd door de Reyes Católicos in deze stad, waren er alfaquíes en leraren die een salaris ontvingen van zijn huis en informatie verstrekten aan Zijn Hoogheid over religieuze zaken en zaken die er tegen ingingen. Wat deze kwestie betreft, kan ik bevestigen dat de wijze aartsbisschop Santo Don Hernando de Talavera, de eerste aartsbisschop benoemd door de Reyes Católicos in deze stad, goed op de hoogte was van deze zaken dankzij zijn diepe kennis en wijsheid, evenals via verschillende boeken die zijn uitgebreide geleerdheid bevatten. Tijdens zijn ambtstermijn stond hij toe dat de zambra met al zijn instrumenten werd gevierd, omdat dit feest een bron van vreugde en blijdschap was voor de lokale bevolking, en het werd gebruikt bij verschillende gelegenheden, zoals bruiloften en andere feestelijke evenementen. Bovendien werden tijdens de festiviteiten van Corpus Christi de heilige sacramenten in processie meegedragen, vergezeld van muzikanten en hun instrumenten, elk met hun vlag.

Fray Hernando de Talavera, geschilderd door Juan de Valdés Leal (1622-1690). Museum voor Schone Kunsten van Sevilla.

In die tijd waren de feesten van Corpus Christi net zo plechtig en erkend als die hier werden gevierd, en er werd niets gedaan dat in strijd was met het

katholieke geloof tijdens deze vieringen. Bovendien kan ik toevoegen dat ik de eer had om meer dan drie jaar als page te dienen onder aartsbisschop Santo Don Hernando, en ik getuige was van een bezoek dat hij bracht aan alle Alpujarras. In de stad Vélez bijvoorbeeld verbleef hij in een huis boven de stad genaamd Albarba, en de kerk was op een aanzienlijke afstand, vergelijkbaar met die tussen de koninklijke audiëntie en de Plaza de Bibarrambla. Tijdens zijn verblijf wachtte de zambra op hem bij de deur van zijn herberg. Wanneer hij zich naar de kerk wilde begeven, speelden alle muzikanten en de instrumenten van de zambra terwijl ze voor hem uit liepen, gevolgd door de menigte die zich verzamelde om hem te begeleiden tot aan de ingang van de kerk.

Tijdens de mis, wanneer de aartsbisschop persoonlijk voorging, stond de zambra naast de geestelijken in het koor. Tijdens de momenten waarop de orgels moesten worden bespeeld, omdat die er niet waren, speelde de zambra en zijn instrumenten in plaats daarvan. Bovendien, tijdens de mis, bij sommige woorden in het Arabisch, vooral wanneer hij "dominus bobyspon" zei, sprak de aartsbisschop "barafiqun" uit. Ik herinner me deze details zeer duidelijk, alsof het gisteren gebeurde, en dit vond plaats in het jaar 1502. Als er nog iemand is die destijds in dienst was van de genoemde eerwaarde heer Aartsbisschop, hoewel ik denk dat het onwaarschijnlijk is dat er iemand bekend is gebleven in dit land, zouden ze zich enkele details van wat ik zeg kunnen herinneren. Zo placht de Aartsbisschop de Alpujarras en de belangrijkste steden en dorpen in de regio te bezoeken. In tijden van droogte organiseerde hij processies en verzamelde hij mensen om water te vragen. Hij ging naar het klooster van La Zubia, gewijd aan de Heer San Francisco, dat tot zijn

orde behoorde. Daar beval hij dat iedereen met ontblote hoofden zou komen, vergezeld van een kruis en geestelijken, om water te vragen. Bovendien instrueerde hij de nieuwe bekeerlingen om het water in hun eigen taal te vragen, zoals ze dat gewoonlijk in het Arabisch deden. Dit gebeurde rond het jaar zes of zeven.

Zwarte slaaf (Weiditz, 1529)

Aangezien hij goed op de hoogte was van de waarheid en begrip had van zowel interne als externe aangelegenheden met betrekking tot het geloof, en ook van zaken die daarmee in strijd waren, zou Zijne Excellentie dergelijke praktijken niet hebben toegestaan. Als een zo deugdzaam persoon als hij was, brachten zijn wijsheid en kennis voldoening in alle richtingen en verheugden ze degenen die zijn rechtschapenheid begrepen en kenden. Het is vermeldenswaard dat de zwarte slaven uit Guinea, die een lagere sociale klasse hadden dan de eerder genoemden, de vrijheid hadden om te zingen en te

dansen met hun instrumenten, en hun liedjes in hun eigen talen, als een vorm van expressie en amusement die vreugde en troost bood aan degenen die hun betekenis begrepen.

Namen van de Morisken kleding
Tekening door Christoph Weiditz, 1529

Welnu, welke reden en zaak kan worden verdedigd, en dat doe ik, en al het bovenstaande, ten gunste van de inwoners van dit koninkrijk? Zoals ik al eerder noemde, is het geen belediging voor het heilige katholieke geloof, maar eerder een gangbare praktijk in koninkrijken en gewoonten van de provincie, een plezierige gewoonte bij hun bruiloften en feesten. Het is nooit in strijd geweest met het heilige katholieke geloof. Als beweerd wordt dat de deuren bij bruiloften gesloten blijven en ze niet naar de kerk

gaan, dan is dat in de toegestane gevallen niet waar, want ze wonen wel de kerkdienst bij. In feite zul je geen dergelijke bewering vinden, want de deuren van bruiloften staan altijd wijd open, zowel voor de oude christenen als voor die van onze natie. Bij bruiloften eten en drinken zowel de oude christenen als de inwoners, iets wat niet gebeurt bij Castiliaanse bruiloften. Als het feest voorbij is en om verschillende redenen de deuren 's nachts gesloten moeten worden, zoals gebruikelijk is en wat de oude christenen doen.

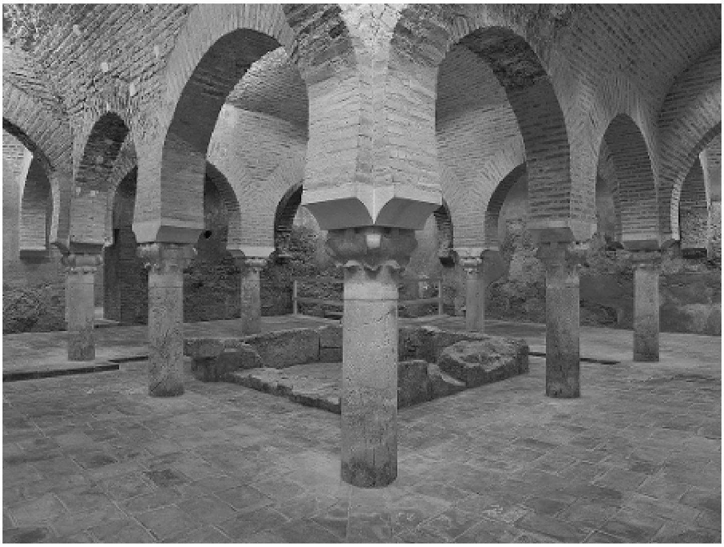
Wat het vierde hoofdstuk betreft dat spreekt over open deuren op vrijdag, zondag en feestdagen, veroorzaakt de verordening over dit onderwerp zowel de staat als de inwoners veel schade. De inwoners hebben weinig omgang en gesprek met andere mensen vanwege het gebrek aan dienaren en de aanwezigheid van dieven. Omdat hun huizen geen deuren of sloten hebben, kunnen ze niet alles wat ze bezitten veilig afsluiten. Daarom resulteert het openhouden van de deuren en huizen zonder sloten in aanzienlijke schade en geeft het de eerder genoemde dieven en mensen van twijfelachtige reputatie de vrijheid. Het openhouden van de deuren heeft niets te maken met het beledigen van het heilige katholieke geloof, en een dergelijke veronderstelling kan niet worden gemaakt, noch wordt begrepen waarom.

In het geval dat iemand van plan is zijn sekte te gebruiken, kan hij dat op geen enkele manier doen. En als hij het toch zou doen, zou dat 's nachts moeten gebeuren, omdat het gebruik van de sekte van de Moren afzondering vereist, zoals ik eerder heb genoemd, en geen gezelschap toestaat, zoals in de biechtstoel. Je zult daarom merken dat in de tijd van

de Moren geen religieuze persoon die zichzelf als zodanig wilde onderscheiden, zich terugtrok uit het dorp naar een afgelegen kluizenaarsoord zonder gezelschap van mannen of vrouwen. Dit gedrag werd zowel in dit koninkrijk als in andere Moorse koninkrijken waargenomen. Samengevat heeft het geen zin om de deuren open te houden of te sluiten voor degenen wiens bedoeling verkeerd is, omdat ze hun handelingen in het geheim kunnen uitvoeren wanneer ze maar willen. Voor degenen die handelen tegen het heilige katholieke geloof, zijn er de heren inquisiteurs om hen te straffen, zoals passend is.

Wat het vijfde hoofdstuk betreft dat spreekt over baden, waar ceremoniën en gebruiken van de Moren kunnen worden uitgevoerd, dit kan op geen enkele manier worden geverifieerd en kan niet als geldig bewijs in een rechtszaak worden aanvaard. In de badhuizen verzamelen zowel christelijke mannen, jong en oud. Sommige badhuizen in deze stad hebben zowel oude als nieuwe christelijke badmeesters. In plaatsen waar veel mensen samenkomen, is het onmogelijk om ceremonies of gebruiken uit te voeren, want die vereisen afzondering en kunnen niet in het openbaar of in een schone omgeving worden uitgevoerd, zonder het risico van verdenking van onreinheid. Dit wordt bevestigd door oude en wijze mannen. De badhuizen zijn plaatsen van onreinheid en andere dingen, want zieken met verschillende ziekten en verwondingen en wonden komen er om te baden. En mensen met vuile beroepen, zoals vissers, smeden, kolenbranders, oliemakers, slagers en linnenfabrikanten, komen er ook om te baden.
In de baden zijn er ook slachters, zowel binnen als buiten het slachthuis, evenals werknemers in vuile plaatsen zoals vuilnisbakken en riolen, waar ze samenkomen om vuil van straten en huizen op te

halen, onder andere mensen die vuile en diverse klusjes doen. Al deze mensen komen vooral samen wanneer ze de behoefte hebben om dit genoemde vuil schoon te maken en andere behoeften die in de baden zelf ontstaan, zoals het creëren van kamers en emmers, en de afvoer van het water zodanig dat, hoewel ze zich in de baden wassen met het water dat van de gewassen mannen wordt gegoten, ze het bad niet kunnen schoonmaken van het aanwezige vuil.

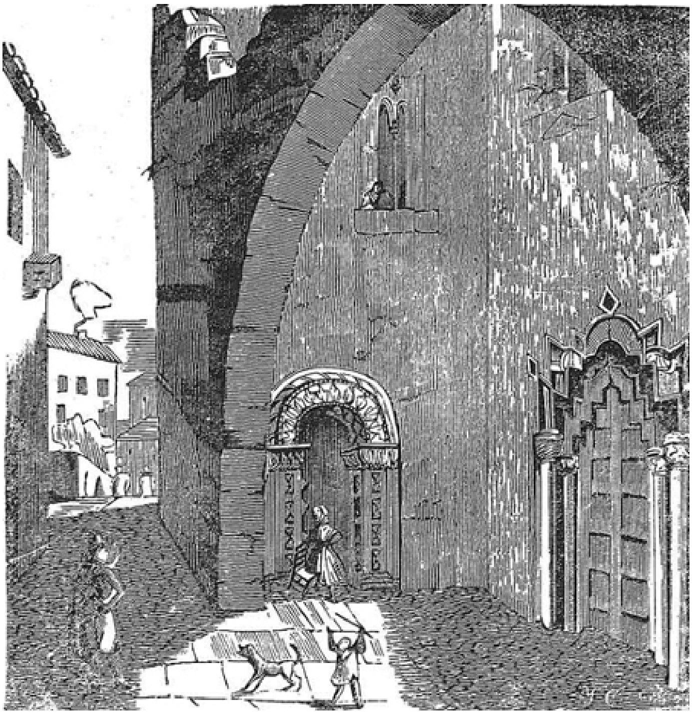

De ruime en centrale warme kamer (bayt al-wasti) van het badhuis van Jaén - Foto: Jose Luis Filpo Cabana

In een plaats met zoveel vermoedens en vuil, is het niet denkbaar dat iemand de sekte van de Moren zou willen gebruiken, aangezien hij dat zou doen in een plaats zo verdacht en vuil, zelfs als de vuiligheid niet zichtbaar is vanwege de grote hoeveelheid water die wordt gegoten bij het wassen. Bovendien zou hij dat niet doen in een openbare plaats, aangezien, zoals ik eerder al zei, ceremonies en rituelen eenzaamheid en

een schone plaats vereisen, niet een plaats zo verdacht en openbaar als baden. Badhuizen zijn gebouwd met het doel zich te reinigen van alle vuil, aangezien ze met het overvloedige warme water dat ze hebben, het zweet van de lichamen verwijderen, evenals de onzuiverheden en slechte humeuren. De badgasten wassen zich ook door zich te wrijven met zeezout en gebruiken dingen zoals kussens en schapenvellen om hun voeten en hielen te reinigen. Dus, kortom, wat er gezegd kan worden, is dat in baden sommige onzuiverheden worden verwijderd, zowel voor christenen als voor pasbekeerden. Er wordt ook gezegd dat vrouwen, bij het bezoeken van baden, hun minnaars ontmoeten om hen in deze plaatsen te ontmoeten. Dit kan op geen enkele manier worden vastgesteld, aangezien wanneer vrouwen, zowel oude christenen als pasbekeerden, in baden zijn, een groot aantal vrouwen en badgasten zich verzamelen om ze te wassen, en gedurende de tijd dat de vrouwen in het bad zijn, komt geen man door de deur. Aangezien dit zo algemeen bekend is, hoe kunnen we dan beweren dat ze zich in baden verzamelen om zulke zonden te plegen? Sommige van deze vrouwen, zowel oude als nieuwe, kunnen slechte bedoelingen hebben om hun minnaars te ontmoeten, maar ze zouden betere kansen hebben om dit te doen in andere plaatsen, zoals bij bezoeken aan kerken, jubilea of festivals, waar vrouwen en mannen elkaar ontmoeten. Bovendien zouden ze ontmoetingen kunnen coördineren in herbergen onderweg. Ik denk, dat om een aantal van deze redenen, de aartsbisschop had bevolen dat de wassingen vroeg in de vastentijd zouden worden gedaan, vóór het gebed, om sommige van de situaties die hierboven zijn genoemd te voorkomen. Niettemin, als de baden zouden worden verwijderd en niet beschikbaar zouden zijn, wat zouden de

zieken en de mensen die zich moeten reinigen van de genoemde vuilheden dan doen?

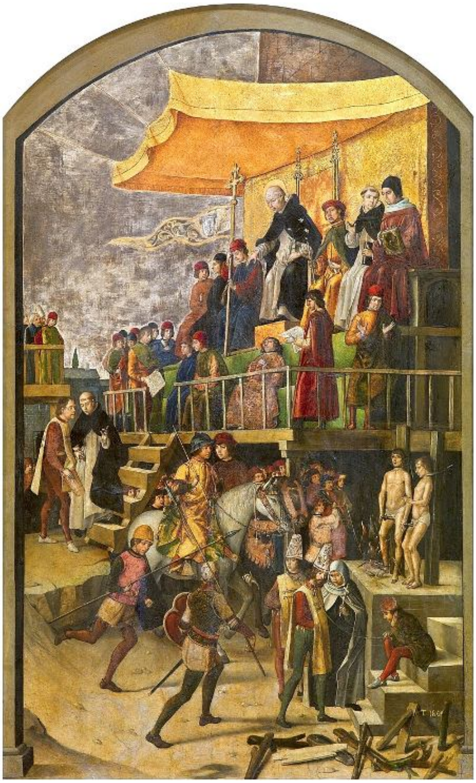
Buitenkant van de Arabische baden in Murcia
Bron: Ivo de la Cortina / Félix Batanero[10]

Wat doen de inwoners van Castilië met betrekking tot het baden? Men zou kunnen betogen dat ze de vrijheid hebben om zich te wassen waar ze maar willen, en daardoor kunnen ze de genoemde badhuizen vermijden. Echter, dergelijke vrijheden zijn niet beschikbaar voor de inwoners van dit koninkrijk vanwege de eerder genoemde redenen, met betrekking tot de vuilheid en de mensen die er

[10] Zie *Semanario Pintoresco Español,* 25-2-1844, p. 61. Met dank aan: Joaquín Martínez Pino (C.A. UNED Madrid).

werken, meer dan in andere koninkrijken. Het is belangrijk op te merken dat in heel Castilië openbare badhuizen waren, en zelfs in de tijden van het Heilige Schrift wordt het baden genoemd. Ze werden niet verlaten in Castilië, omdat baden helpen om de spieren en aderen van mensen te ontspannen, wat zowel gunstig is voor hun persoonlijk welzijn als voor hun voorbereiding op oorlog. In dit koninkrijk zijn de inheemse mensen echter geen krijgsvolk dat baat heeft bij het ontspannen van spieren en aderen door middel van baden. Ze hebben extreme behoeften aan badhuizen vanwege de eerder genoemde redenen. Men zou kunnen betogen dat degenen die zich moeten wassen of baden gebruik kunnen maken van natuurlijke waterbronnen, maar dit zou vereisen dat ze drie of vier dukaten uitgeven, wat vermeden kan worden met acht maravedíes. Bovendien zouden ze beter verzorgd en gereinigd worden in de openbare badhuizen dan in privéwoningen, aangezien slechts één op de honderd zich dit zou kunnen veroorloven. Terugkomend op het onderwerp, zou iedereen die zich moet wassen of baden een medische vergunning kunnen aanvragen, zoals eerder besproken voor uw hoogheid. Deze vergunning zou echter drie of vier dagen worden vertraagd vanwege de noodzaak voor de arts om de situatie te beoordelen, en er zou een vergoeding moeten worden betaald. Vervolgens moet de vergunning worden goedgekeurd door de pastoor van de parochie en de provisor, wat zou resulteren in nog eens zeven of acht dagen vertraging en extra kosten voor de arts, pastoor, provisor en notaris, die zouden oplopen tot zes of zeven reales. Daarom zou slechts één op de honderd mensen de taal- en mentale vaardigheden hebben om deze vergunning aan te vragen. Gezien alles wat hierboven is genoemd, en gezien de bekendheid van de behoefte langs alle genoemde wegen, zouden allen

onderworpen zijn aan de straffen vastgesteld in de oorspronkelijke bepalingen, en we kunnen zelfs beweren dat dit onder de jurisdictie van het Heilig Officie van de Inquisitie zou kunnen vallen vanwege ceremoniële kwesties, of ze nu daadwerkelijk in overeenstemming hebben gehandeld of niet. Wat zou het voordeel zijn van al het bovenstaande, afgezien van het verlies van mensen en goederen op verschillende gebieden?

Autodafé van de Heilige Inquisitie, geschilderd door Pedro Berruguete, ca. 1495 - Museo del Prado

De eerste effecten van deze verliezen zijn al zichtbaar sinds de dag waarop de eerder genoemde verorden-

ing werd afgekondigd, zowel in deze stad als daarbuiten. Op alle plaatsen, of het nu gaat om het bedekken of onthullen van de gezichten, zijn er veel omkopingen, overlast en boetes geweest, zoals in het geval van deuren, die open of op een kier worden gelaten zonder grendel, alsof het om gebieden met veel wind gaat. Dit is vooral duidelijk in dit koninkrijk, waar, om de eerdergenoemde overlast te voorkomen, aan veel mensen straffen zijn opgelegd. Zo zijn er boetes van dertig of veertig realen, of twintig realen, opgelegd voor het open laten staan van deuren. Ook zijn er boetes van twintig of dertig realen opgelegd voor het begaan van fouten zoals het zingen in Moorse stijl of het gebruik van Moorse bijnamen die de identiteit van de persoon en zijn afkomst onthullen. Dit zijn slechts het begin, zonder een limiet, aangezien de straffen in de loop van de tijd zullen toenemen.

Zoals ik eerder heb vermeld, berust alle vertrouwen in de aanklacht en het oordeel op persoonlijke belangen. Uw Eerwaarde moet weten dat er in het gehele gerechtssysteem van dit koninkrijk, behalve in deze Koninklijke Audiëntie waar Uwe Eerwaarde en de rechters en hun functionarissen zetelen, geen integriteit te vinden is. Om deze reden zal Uwe Eerwaarde niet voldoende zijn om onrecht-vaardigheden en schade te verhelpen of te beëindigen die zowel de inwoners van dit koninkrijk in het algemeen als in het bijzonder treffen. Deze praktijken brengen geen enkel positief voordeel met zich mee via de bepalingen van de pragmatieken; ze leggen alleen extra lasten op en zetten nog meer druk. Wat betreft het bedekken van de gezichten, zou men kunnen stellen dat dit enig ceremonieel doel dient. Veel oude christelijke vrouwen doen dit om niet herkend te worden op plaatsen waar ze liever

anoniem blijven. Op dezelfde manier doen nieuwe christelijke vrouwen dit om te voorkomen dat mannen in dodelijke zonden vervallen wanneer ze een aantrekkelijke vrouw zien op wie ze verliefd kunnen worden, want ze volgen haar zowel in zonde als in deugd, in hun verlangen om met haar te trouwen. Aan de andere kant doen minder aantrekkelijke vrouwen dit om te voorkomen dat er huwelijkskandidaten verschijnen, want ze willen het huwelijk vermijden.

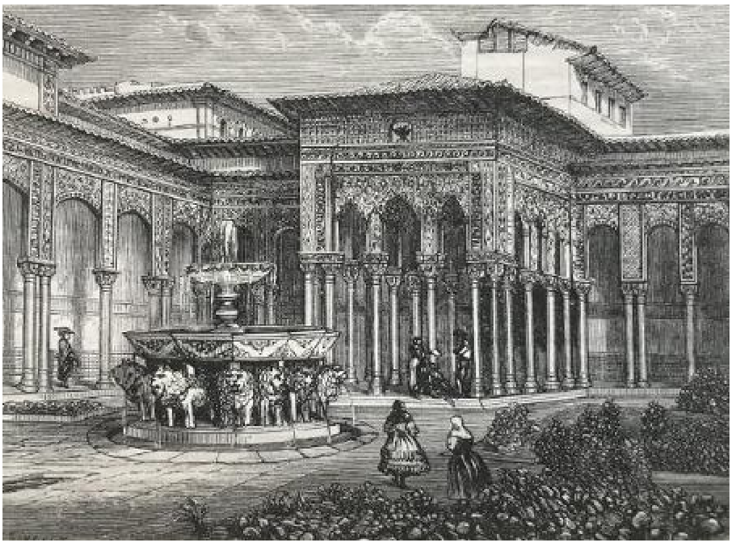
Rond 1900 waren er nog steeds vrouwen in Murcia te zien die met kleding rondliepen die hen in staat stelde hun gezicht te bedekken.

Uiteindelijk gaat dit over bescheidenheid en eerlijkheid om de eerder genoemde situaties te vermijden. Bovendien wordt in de Heilige Schrift vermeld dat als Bathseba zich niet had gebaad, David niet zou hebben gezondigd, hoewel hij een profeet was. Deze visie werd gedeeld in een gesprek dat ik had met Don Gaspar de Ávalos, voordat hij aartsbisschop werd, tussen Uwe Eerwaarde en enkele edelen van onze natie, waar we het debatteerden over het onderwerp van het gezichtsscherm. Dus, aangezien de katholieke geloofsbelijdenis niet wordt

beledigd door het gebruik van het gezichtsscherm of door het ontbloten ervan, met welke reden of rechtvaardiging kunnen de inwoners van dit land dan worden gestraft, lastiggevallen of gedwongen om deze gewoonte te volgen? Wat betreft het gebruik van Moorse bijnamen als middel om mensen te identificeren en om te gaan met Castiliaanse achternamen, is het belangrijk op te merken dat dit alleen leidt tot het verlies van Moorse individuen en geslachten. Ze zullen niet weten met wie ze te maken hebben, kopen of trouwen als ze hun ware oorsprong niet kennen. Wat is het nut van het verliezen van deze waardevolle herinneringen, of het nu gaat om kleding, bijnamen of andere genoemde zaken? Is het geen schande dat deze herinneringen verloren gaan, die belangrijke lessen bieden over hoe de Reyes deze koninkrijken hebben veroverd? De intentie van de Reyes Católicos was om dit koninkrijk op dezelfde manier te beschermen als de eerdere aartsbisschoppen dat deden. Ook de keizers en de Reyes Católicos hadden de bedoeling om de herinneringen aan de koninklijke huizen van de Alhambra en andere soortgelijke herinneringen te bewaren, zodat ze in hun oorspronkelijke vorm zouden blijven zoals ze waren in de tijd van de Moorse koningen, zodat de daden van hun hoogheid duidelijker en zichtbaarder zouden worden.

Er waren ook andere herinneringen uit de tijd van de Moren bewaard gebleven in belangrijke steden zoals Sevilla en Córdoba, zodat toekomstige koningen zich degenen die ze hadden veroverd zouden herinneren. Dit is onbetwistbaar. Wat betreft de kosten van de verovering van dit koninkrijk door de Reyes Católicos, die kostten een onvoorstelbaar aantal ridders en middelen in oorlogen en koninklijke huwelijken, met een totaal van miljoenen

goudstukken. Dit alles was nodig om de oorlogen tegen de Moren van dit koninkrijk te winnen en te onderhouden. Daarom is het terecht dat wordt erkend en gewaardeerd wat hun hoogheid heeft gewonnen en wat het hun heeft gekost. We mogen niet toestaan dat dit alles in korte tijd verloren gaat door de last opgelegd door deze pragmatiek, aangezien ze er op geen enkele manier aan kunnen voldoen.

Patio de Los Leones van de Alhambra in Granada, ca. 1870.
Schilder: John Singer Sargent (1856-1925)

Met betrekking tot de bepaling van de pragmatische verordening die de verdrijving van de gacis en alarabes beval vanwege de complicaties van hun samenleven met de oorsponkelijke inwoners, was deze maatregel al verschillende keren afgekondigd, maar niet uitgevoerd. Het zou onrechtvaardig en een zware last op het geweten zijn om deze nu te proberen toe te passen, aangezien de meerderheid

van de genoemde personen oorspronkelijke of seminatuurlijke burgers zijn die trouwden, kinderen en kleinkinderen kregen, en dit is algemeen bekend. Nadat ze in dit koninkrijk waren bevrijd en er een onmetelijke hoeveelheid geld was uitgegeven om de oorsponkelijke inwoners van hun eigenaren te bevrijden, beschouwden ze dit als een daad van vrijgevigheid, aangezien ze de gacis[11] of alarabes[12] als slaven hadden verworven zonder kosten, door ze voor een zeer lage prijs te kopen van de mensen die ze in de oorlog hadden gevangengenomen. De oorspronkelijke inwoners kwamen ze bevrijden voor grote hoeveelheden maravedis, wat ruzies en conflicten veroorzaakte tussen hen en de gacis of alarabes. Dit alles had voorkomen kunnen worden als Zijne Majesteit had bevolen dat geen enkele gaci, alarabe of buitenlander in dit koninkrijk zou worden verkocht of bevrijd, en dat de eigenaren die hen gevangennamen of tot slaaf maakten hen naar Castilië zouden sturen om daar te worden verkocht of bevrijd, zonder het als een daad van vrijgevigheid of handel te beschouwen, zoals het tot nu toe het geval is geweest.

Aangezien Zijne Majesteit dit kan verhelpen als Hij dat wil, door te bevelen dat alle gacis, alarabes en buitenlanders die vrij zijn en zijn bevrijd, maar geen

---

[11] In het kader van de Morisken opstand van 1566 werd de term "gacis" gebruikt om te verwijzen naar de moslims die door hun christelijke meesters waren bevrijd uit de slavernij. Deze moslims werden door de Morisken opstandelingen als verraders beschouwd. Het is waar-schijnlijk dat de meeste gacis toen Berbers waren.

[12] In 1566 werd de term "alarabes" gebruikt om te verwijzen naar de moslims van Arabische afkomst. Deze moslims waren niet bereid om de christelijke cultuur en religie te assimileren. Deze moslims werden als de belangrijkste aanstichters van de opstand beschouwd en werden door het Spaanse leger vervolgd en vermoord.

oorspronkelijke of voormalige inwoners van dit koninkrijk zijn, het land verlaten, met zware straffen bij niet-naleving, met uitzondering van de vrouwen, die kwetsbaar zijn. Vanaf dit moment mag geen enkele oude christen, van welke maatschappelijke positie dan ook, noch leden van andere naties, geen enkele gaci, alarabe of buitenlander verkopen of bevrijden, onder straf van zware sancties. Degenen die voortaan worden gevangengenomen, zullen ook naar Castilië worden gestuurd.

Sint Nicolaas, Sint Petrus en Sint Clara, 14e eeuw. Museum Palma de Mallorca. Zoals we kunnen zien op het schilderij uit de 14e eeuw, waren er al lang veel zwarten in Spanje.

Dit zou rechtvaardig en voordelig zijn voor Zijne Majesteit, en Zijne Excellentie zou moeten assisteren en samenwerken bij de uitvoering ervan. Wat betreft de zwarten die sommige natuurlijke Morisken hebben gediend, welk kwaad kan de heilige katholieke godsdienst berokkenen doordat sommige van de natuurlijke Morisken zwarten als slaven hebben?

Zijn de negers tot de islam overgegaan omdat de oorspronkelijke inwoners hen hebben, of kennen zij of hun meesters de islamitische gebruiken? Moeten ze allemaal hetzelfde soort werk hebben, zoals het dragen van kruiken, vlees of zware lasten, of het ploegen van het land? Want de oorspronkelijke inwoners dienen elkaar niet, ze werken alleen op dagen en niet voortdurend in hun huizen. Dus wat is de zonde als geen enkele oorspronkelijke inwoner een zwarte man of vrouw als slaaf kan bezitten, gezien de eerder genoemde behoeften? Als iemand beweert dat dit het aantal negers en oorspronkelijke inwoners zou vergroten en de mogelijkheid van verraad zou creëren, moet hij weten dat er op een gegeven moment twintigduizend negers in handen van de oorspronkelijke inwoners in Granada waren, maar hun aantal is gedaald tot vierhonderd; op dit moment zijn er niet eens honderd licenties. Om Uwe Eerwaarde op de hoogte te stellen van de spanningen tussen de geestelijken en de oorspronkelijke inwoners, naast wat ik eerder heb genoemd over de bijeenkomst in de koninklijke kapel tegen de oorspronkelijke inwoners in de kwestie van de negers, waren zij ook degenen die betoogden dat de aanwezigheid van negers niet zou moeten worden toegestaan. Daarom moet Uwe Eerwaarde zich sterk maken voor het feit dat de oorspronkelijke inwoners zwarte slaven kunnen hebben om hen te dienen, net

als de oude christenen, en dat de beperkingen van het pragmatisch besluit niet van toepassing zijn op degenen negers die zijn vrijgelaten en zijn getrouwd met de oorspronkelijke inwoners.

Wat betreft het hoofdstuk van het pragmatisch besluit dat betrekking heeft op het gebruik van de Arabische taal, vind ik dat er geen bezwaar is tegen het toestaan van het gebruik van het Arabisch om twee belangrijke redenen. Ten eerste heeft dit geen invloed op of gaat het niet in tegen het katholieke geloof, aangezien, zoals ik eerder heb vermeld, katholieke christenen van de Heilige Kerk van Jeruzalem en in ons hele christelijke rijk, veel katholieke christenen Arabisch spreken en schrijven, zowel in evangeliën als in andere wetenschappen, wijsheid, wetten en alles wat met het christendom te maken heeft, evenals in geschriften en contracten.

Er is echter geen bewijs te vinden dat in dit rijk geschriften, contracten of testamenten in het Arabisch zijn opgesteld, zoals in het pragmatisch besluit wordt vermeld. Bovendien is het belangrijk op te merken dat in de christelijke koninkrijken van de Heilige Kerk van Jeruzalem en andere vergelijkbare regio's, waar katholieke christenen afkomstig zijn uit adellijke families, ook Arabisch wordt gesproken en geschreven in aangelegenheden met betrekking tot het katholieke geloof en andere christelijke onderwerpen. Zelfs op het eiland Malta, waar katholieke christenen Arabisch gebruiken, spreken ze geen Castiliaans, zelfs geen Latijn, aangezien ze missen opdragen in het Arabisch in veel van deze gebieden, inclusief dit eiland. Het is echter belangrijk op te merken dat, hoewel mensen graag de Castiliaanse taal zouden willen leren, ze aanzienlijke moeilijkheden ondervinden die hen ervan

weerhouden dit te doen. Het is niet in hun vermogen om deze wens te vervullen vanwege de enorme moeilijkheden die de Arabische taal met zich meebrengt. In veel dorpen en plaatsen, zowel binnen als buiten deze stad, zijn er mensen die onderling niet in staat zijn om Arabisch te spreken vanwege dialectale verschillen, wat het nog moeilijker maakt om hen te dwingen de Castiliaanse taal te leren. Deze moeilijkheid komt voort uit de variabiliteit van hun eigen taal, en het is niet in hun macht om hun manier van spreken te veranderen vanwege hun diepgewortelde gewoonten en gebruiken.

Ik verzeker uw Eerwaarde dat de meerderheid van de recent bekeerden in dit rijk, zelfs als ze twintig jaar de tijd zouden krijgen, het niet eens in drie jaar zouden kunnen leren; en er zullen enkelen en velen zijn die, zelfs als ze hun uiterste best zouden doen, het niet zouden kunnen leren, aangezien hun enige doel zou zijn om hen van hun eigendommen te beroven en uit het koninkrijk te verdrijven, zoals de straf van het pragmatisch besluit voorschrijft. Dus, in dit geval zal het niet de wil van onze Heer God of Zijne Majesteit zijn, en de genoemde oorspronkelijke inwoners zullen geen verlichting vinden. Aangezien dit zeer duidelijk is, hoe kan er dan van hen worden verwacht dat ze het in drie jaar uitvoeren? Het is zeer duidelijk dat degene die dit heeft bevolen, uit is op de vernietiging van het koninkrijk en zijn inwoners, wat waar is vanwege de eerder genoemde redenen en wat later zal worden uitgelegd.

Wat betreft het genoemde pragmatisch besluit, dat bepaalt dat geschriften, titels, boeken en alles wat in het Arabisch is geschreven, binnen dertig dagen na de afkondiging bij uw Eerwaarde en iedereen die hiervoor is aangewezen in deze stad moet worden

ingediend onder de straffen zoals vermeld in dit artikel, moet het duidelijke nadeel worden overwogen dat ontstaat in het geval dat er geen geschriften, titels, boeken of enig ander geschreven document in het Arabisch bestaat. Laten we ingaan op het duidelijke nadeel dat zich voordoet wanneer er geen geschriften, titels, boeken of enige geschreven documenten in het Arabisch bestaan. Geschriften en titels zijn van het grootste belang voor uw geschillen, vooral met betrekking tot de commissie van dokter Santiago, die niet oordeelt en niet zal oordelen zonder rekening te houden met de titels. Laten we aannemen dat deze documenten naar het Spaans kunnen worden vertaald. In welke termijn zou deze taak kunnen worden uitgevoerd? Hoeveel vertalers zouden er nodig zijn om de vertaling voor het hele rijk aan te pakken?

Aangezien we momenteel slechts één vertaler hebben, zou het overduidelijk zijn dat deze documenten in het Arabisch verloren zouden gaan. Bovendien zouden ze na drie jaar al hun waarde verliezen, zoals bepaald in het pragmatisch besluit. Wat kan er dus worden verloren in termen van erfgoed en historische registers als de ouderen geen documenten hebben om hun eigendommen te herkennen? Hoe kunnen handelaren en professionals functioneren die noodzakelijkerwijs records moeten bijhouden in het Arabisch en geen andere taal kennen? Zelfs als sommigen van hen Spaans zouden kennen, zijn ze verplicht gedetailleerde informatie in het Arabisch te verstrekken, omdat ze anders niet aan de mensen kunnen voldoen die naar hen toe komen om hun producten te verkopen, zoals zijde. Men moet certificaten verstrekken over zowel de prijs als het gewicht en de waarde, evenals details over de betalingen die aan de eigenaren moeten worden

gedaan, zoals eerder vermeld. De almotaseer[13] die de productie van de zijde uit elk gebied of regio bijhouden kunnen alleen in het Arabisch schrijven.

De almotaseer

Deze almotaseeren moeten nauwkeurige administratieve gegevens bijhouden van wat de handelaren verkopen, aangezien er geen ruimte is voor fouten in de zijdebelasting. Dit geldt zowel voor de momenten waarop ze hun producten naar de markt brengen om te verkopen als voor de gelegenheden waarop de zijdebelastingverhuurder belastingen komt innen. In al deze administratieve gegevens wordt geen Spaans gebruikt, maar worden bijgehouden in het boek van de verhuurder en de handelaren, en alles wordt in het Arabisch gedocumenteerd. Dus, wat blijft er voor hen over in vergelijkbare situaties als dit op de genoemde manier wordt gedaan, of hoe

[13] Een almotacén was een openbaar ambtenaar belast met het toezicht op markten en de kwaliteit van producten. Deze functionaris had de autoriteit om producten te inspecteren, prijzen vast te stellen en handelaren te straffen die onregelmatigheden begingen.

kunnen ze hun belangen verdedigen? Laten we ons nu richten op iets dat nog belangrijker is, namelijk de administratieve gegevens die de recent bekeerden moeten bijhouden om met elkaar om te gaan, vooral wanneer het niet gaat om verplichte zaken of algemene kennis, maar om administratieve gegevens in hun schulden- en tegoedenboeken, evenals in hun specifieke beroepen. Bijvoorbeeld, de kleermakers moeten een administratie bijhouden van elke streng zijde en garen, evenals van elk ander materiaal dat wordt gebruikt voor het maken van kleding.

De Kleerverver

De kleerverver of zijn leerling moet de kleur van elk materiaal registreren, een notitie toevoegen over het gewicht en noteren wie de eigenaar is van zowel het materiaal in het algemeen als van elke streng afzonderlijk. Deze notities worden aan elk materiaal bevestigd en samen met het materiaal geverfd, zodat

de registraties van elk materiaal en elke transactie niet verloren gaan. Dit is wat ze tot nu toe hebben gedaan, en ze weten niet hoe ze het anders moeten doen. Dus, welke oplossing zouden ze hebben als ze gedwongen zouden worden om dit binnen drie jaar stop te zetten? Zoals ik eerder heb vermeld, zouden de meeste recent bekeerden, zelfs als ze graag Spaans zouden willen leren, dat niet kunnen. In dergelijke situaties leidt dit alles tot aanzienlijke schade en verlies, en het is duidelijk dat er geen positief voordeel uit voortkomt en dat er geen goed resultaat wordt bereikt.

Bovendien, aangezien dit alles wettig is en niet in strijd is met het katholieke geloof, zoals eerder is uitgelegd, waarom zou Zijne Majesteit dan toestaan dat deze grote nieuwigheid en vernietiging plaatsvinden? Er lijkt geen enkel voordeel in te zitten, en het is belangrijk op te merken dat deze praktijken gedurende het leven van alle aartsbisschoppen en bisschoppen die hun ambt in dit koninkrijk hebben bekleed, zijn uitgevoerd zonder dat een van hen bezwaar heeft gemaakt tegen soortgelijke gevallen.

Het lijkt dus verbazingwekkend dat na zestig jaar zoveel nadelen zijn ontdekt in een soortgelijke kwestie, zoals beschreven en verklaard in de genoemde pragmatische verordening. En zoals ik eerder heb opgemerkt, zie ik in geen van de artikelen van de genoemde pragmatische verordening enige bepaling die naar mijn bescheiden mening gunstig is voor het koninkrijk of voor de trouwe onderdanen van Zijne Majesteit, of die dient ter ere van God of Zijne Majesteit. Integendeel, deze bepalingen leiden tot verlies van levens en eigendommen, zoals al begonnen is te blijken bij de uitvoering van deze

voorschriften in de dorpen en steden buiten de stad. Dit geldt zowel voor de kwestie van het bedekken van vrouwen als voor het sluiten van deuren en het gebruik van bijnamen, onder andere maatregelen.

Morisken in de Vega, met Granada op de achtergrond. Gravure van Joris Hoefnagle (1565).

Daarom smeek ik u, in Gods naam, om alles wat in deze herinnering staat te onderzoeken en te bekijken met mededogen voor de inwoners van dit koninkrijk, die trouwe dienaren zijn van Zijne Majesteit in alle opzichten. We mogen niet alle Moren beoordelen op enkele slechte elementen die, uit noodzaak, in elke natie kunnen voorkomen. Als er in dit koninkrijk individuen zijn geweest en nog steeds zijn, zoals dieven en desperado's, komt dat voornamelijk door de voortdurende druk waaraan ze worden blootgesteld en het gebrek aan toevluchtsoord waar ze hun leven kunnen beteren.

Noch kloosters noch kerken nemen hen op. Daarom is het noodzakelijk dat iedereen die geen andere optie heeft, zich verzamelt en, met gevaar voor hun eigen leven, vermijdt om de hele natie de schuld te geven en haar reputatie te bezoedelen, zoals gebeurt met wanhopige individuen. De oplossing voor dit probleem, of op zijn minst een deel ervan, ligt voornamelijk bij Zijne Majesteit en bij de integere adviseurs die hem raadplegen. De heerlijkheden moeten worden hersteld en iedereen die ernstige misdrijven heeft gepleegd, zoals moord of andere misdaden, moet worden teruggebracht. De heersers van deze heerlijkheden moeten zwaar worden gestraft als ze niet opletten wie hun land en eigendommen betreedt.

Zij zouden voortdurend hun grondgebied moeten bewaken en onder geen enkele omstandigheid onwaardig gedrag toestaan. Bovendien zouden ze regelmatige rapporten moeten eisen over de activiteiten van hun onderdanen en op de hoogte moeten zijn van hun levens. Op deze manier kunnen de ernstige schade die dit koninkrijk treft aanzienlijk verminderd worden. Want inderdaad, op sommige plaatsen is opvallend opgemerkt dat sommige wanhopige oude christenen en soldaten talrijke misdaden begaan op de wegen omdat ze geloven dat de Moren verantwoordelijk zijn. Dit is aan het licht gekomen in sommige gerechtelijke processen waarbij, op hun sterfbed, bekennen ze de misdaden die ze aan de Moren hadden toegeschreven. Eerwaarde heer, ik ben tot deze conclusie gekomen op basis van mijn ervaring en betrokkenheid bij zeer relevante zaken, zowel met heren als met aartsbisschoppen, inquisiteurs en aan het hof van hun hoogheid en hun majesteiten. Daarom heb ik het

aangedurfd om deze relatie aan uw zeer eerwaarde persoon te presenteren, gebaseerd op alles wat mijn geheugen heeft vastgehouden over de inhoud van deze herinnering. Ik smeek uw zeer eerwaarde persoon, in dienst van God, om dit niet toe te schrijven aan kwaadaardigheid, want mijn bedoeling was en is nog steeds zeer nobel, namelijk om God onze Heer, Zijne Majesteit en de inwoners, zijn onderdanen in dit koninkrijk, te dienen, die mijn bloed zijn en aan wie ik verplicht ben om geen steun te weigeren.

Ik kus de zeer illustere en zeer eerwaarde handen van uw zeer eerwaarde persoon.

Francisco Nuñez Muley.

Het belangrijkste met betrekking tot de geschriften in het Arabisch zijn de registraties van de diensten aan Zijne Majesteit en de verdeling van wapens en uitrusting, zowel in deze stad als in de andere steden, dorpen en gemeenten van dit koninkrijk waar de verdelingen plaatsvinden, zowel in het algemeen als in het bijzonder, van de genoemde diensten en uitrusting voor oorlog. Geen van deze verdelingen kan plaatsvinden zonder te steunen op de registraties en verslagen die onder de oorspronkelijke inwoners bestaan om ze correct uit te voeren. Ze kunnen het op geen enkele andere manier doen, en dit is algemeen bekend en behoeft geen onderzoek.

Terugkomend op de boeken van de verdelingen van de genoemde diensten die in deze stad plaatsvinden, zijn er altijd dergelijke boeken geweest, en ze bestaan nog steeds vandaag de dag, één in het Arabisch en één in het Castiliaans. Via deze boeken vindt de verdeling van alle lasten in deze stad plaats. Er worden ontvangstbewijzen uitgegeven waarin staat wat iedereen moet betalen, zowel in het Arabisch als in het Castiliaans, en met deze ontvangstbewijzen verzamelen de belastinginners de genoemde diensten en voeren de uitvoerders ze uit. Dit is een gebruikelijke praktijk en wordt gevolgd sinds het jaar 1502 of 1503, toen de oorspronkelijke inwoners van dit koninkrijk begonnen te dienen onder Zijne Majesteit met de genoemde diensten, zonder dat er gedurende die hele tijd enige verandering in dit proces is geweest.

Dit is de uitleg die in de genoemde boeken of ontvangstbewijzen is gehandhaafd, zodat elke persoon weet wat hij moet betalen en waarom hem dat is toegewezen. Iemand die de Castiliaanse taal begrijpt, kan deze informatie verkrijgen van de oude christelijke schrijvers die ze vastleggen, want dat zijn ze altijd geweest en nog steeds zijn. Degenen die de Castiliaanse taal niet begrijpen, kunnen deze informatie krijgen van de schrijver die deze in het Arabisch vastlegt.

Dit is hoe het is gebruikt en onderhouden in deze stad en in het hele koninkrijk. Welnu, hoe kunnen deze functionarissen hun werk uitvoeren als ze niet over deze boeken beschikken? Ze hebben geen andere bron of methode om het verlies van de diensten van Zijne Majesteit en zijn onderdanen te voorkomen. Deze registraties en boeken, zowel in hun algemene vorm als in hun bijzondere vorm, zijn gemaakt om ervoor te zorgen dat de genoemde verdelingen correct worden uitgevoerd. Als de genoemde pragmatische bepaling op dit gebied zou worden toegepast, zou dit niet in het belang van Zijne Majesteit zijn, en het koninkrijk zou in het duister tasten en de oorspronkelijke inwoners zouden de gevolgen ondervinden. Dit geldt ook voor de bijnamen die zijn gespecificeerd in de genoemde boeken, ook al vermelden ze niet "Morisken bijnaam" bij de verdeling van de diensten, want mensen worden niet geïdentificeerd door hun bijnamen, maar alles wordt geregistreerd in de desbetreffende boeken en ontvangstbewijzen.

Sta me toe dit als volgt te illustreren: stel je voor dat Zijne Majesteit en de leden van zijn raad en de prelaten die deze pragmatische bepaling hebben uitgevaardigd, zouden besluiten dat in al zijn hoofdstukken zou worden bepaald dat christenen zich als Morisken moeten kleden, trouwen op de manier van Morisken, exclusief Moorse muziek en hun instrumenten moeten gebruiken, baden zoals de Moren, uitsluitend in het Arabisch moeten spreken, geen enkele Castiliaanse naam of bijnaam mogen hebben, de deuren open moeten houden, en dat christelijke vrouwen zich moeten bedekken zoals Moorse vrouwen dat doen, en dat geen enkele communicatie, boeken, titels of iets anders in het Castiliaans zou zijn toegestaan, maar uitsluitend in het Arabisch, naast andere beperkingen die ik hier niet noem om niet te langdradig te worden.

Dus ik wil nog niet zeggen dat alles wat ik heb genoemd in het Arabisch moet gebeuren, maar in het Castiliaans, en dat hun Castiliaanse geschriften en boeken, die dichter bij het Castiliaans staan, de verdelingen, boeken en memoires geschreven in het Arabisch zouden vervangen, zoals vastgelegd in de voorwaarden van het besluit, onder de straffen die daarin zijn vastgesteld. Dit zou christenen in staat stellen om de diensten die zij aan Zijne Majesteit verlenen op dezelfde manier uit te voeren als de oorspronkelijke inwoners van dit koninkrijk.

Bovendien zouden ze alle andere taken met betrekking tot rekeningen en ambachten op verschillende manieren kunnen vervullen, die christenen in heel dit koninkrijk zouden kunnen vervullen, omdat ze anders zouden lijden en moeilijkheden zouden ondervinden. Dit zou duidelijk zijn, zoals ik heb vermeld. Als het geval zou zijn, aangezien het een gebod van God is, zoals in de Tien Geboden staat: "Gij zult de Heer, uw God, beminnen boven alles en uw naaste als uzelf", dus het genoemde gebod geeft aan dat men voor de naaste moet wensen wat men voor zichzelf zou wensen, en hem moet bevelen wat men aan zichzelf zou kunnen bevelen, omdat iemand die geen rechter over zichzelf kan zijn, geen algemene rechter kan zijn[14].

---

[14] **FOULCHÉ-DELBOSCH, R**. (1899). Memorial de Francisco Nuñez Muley. Revue hispanique. Nº 18, Paris. pp. 205-239 (Manuscrito R. 29, pp. 321-341 en la Biblioteca Nacional de Madrid).

-

3 De gevolgen

De Opstand van de Lage Landen: Een Strijd om Vrijheid en Tolerantie

In de 16e en 17e eeuw beleefden de Lage Landen een periode van opstand en verzet tegen de katholieke koningen van Spanje. Deze periode, die bekend staat als de Tachtigjarige Oorlog, was niet alleen een strijd om politieke onafhankelijkheid, maar ook een zoektocht naar religieuze tolerantie en vrijheid van geloof en meningsuiting.

De Samenleving van de Lage Landen

De Lage Landen, bestaande uit zeventien gewesten, waren een welvarende regio in het hart van Europa. Steden als Antwerpen, Brugge, en Amsterdam waren belangrijke handelscentra waar goederen, ideeën en culturele invloeden uit heel Europa samenvloeiden. In deze smeltkroes van culturen leefden mensen van verschillende achtergronden en religies vreedzaam naast elkaar.

De Opkomst van Filips II

In Madrid regeerde Filips II, een vorst met een diepe toewijding aan het katholicisme. Zijn heerschappij bracht echter ook spanningen met zich mee voor de Lage Landen. Filips II had de gewoonte extra belastingen op te leggen aan zijn onderdanen om zijn militaire campagnes en het behoud van de katholieke hegemonie te financieren.

De Lage Landen waren divers in religieuze overtuigingen. Terwijl het katholicisme dominant was, had de Reformatie, met name het calvinisme, veel aanhangers. Filips' pogingen om het protestantisme te onderdrukken en de kerkelijke inquisitie nieuw leven in te blazen, brachten religieuze spanningen teweeg.

De Vonk van Verzet

De vonk van verzet ontstak in 1566. De inquisitie en extra belastingen die Filips II oplegde, waren voor velen de druppel die de emmer deed overlopen. De harde vervolging van calvinisten en humanisten leidde tot verontwaardiging. De Lage Landen kwamen in opstand tegen de Spaanse overheersing.

In eerste instantie trokken de zeventien gewesten gezamenlijk op tegen Filips II. Ze deelden het verlangen naar religieuze tolerantie en politieke onafhankelijkheid. Maar naarmate de oorlog vorderde, groeiden de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden uit elkaar. Het Noorden, met zijn sterke calvinistische invloeden, wist de Reformatie beter te handhaven dan het voornamelijk katholieke Zuiden.

De Opstand verhardt

De Tachtigjarige Oorlog bracht verschrikkingen met zich mee. Steden die zich niet zonder meer overgaven, werden geconfronteerd met gruwelijke vergeldingsacties. Mannen, vrouwen en kinderen werden niet ontzien door de huursoldaten. Dit leidde tot een steeds grimmiger strijd, waarbij ook veel Spanjaarden en huursoldaten slachtoffer werden van een woedende bevolking die vocht voor haar vrijheid van geloof en meningsuiting.

Filips II's drang naar verandering en uniformiteit in religieuze zaken stuitte op weerstand in de Lage Landen. Het contrast met zijn vader, koning Karel I, die meer begrip voor de bevolking leek te hebben, werd steeds duidelijker.

De Rol van de Joden

Een interessant aspect van deze periode was de rol van de Joden. De verbanning van de Joden in 1492 door de Katholieke Koningen was al een grote fout geweest. Ze vestigden zich in Portugal en andere havensteden, waar ze goede handelscontacten onderhielden en bijdroegen aan de bloeiende handel. Toen de Joden ook uit Portugal werden verdreven in 1497, vestigden velen zich in Amsterdam, wat de stad tot een centrum van Joodse gemeenschap maakte.

De uitwisseling van ideeën, goederen en cultuur tussen de Lage Landen en Spanje leidde tot de verspreiding van onder andere het Spaanse damspel, dat door de Joden in Nederland werd geïntroduceerd en zich op hoog niveau nestelde. Hetzelfde gebeurde natuurlijk ook met de handel, en het is dan ook niet verwonderlijk dat Nederland in de zeventiende eeuw de grootste vloot ter wereld had. Zowel Nederland als Spanje hadden er geen belang bij om de Joden op de voorgrond te plaatsen, maar de feiten spreken voor zichzelf. Spanje bracht zijn rijkdom via de Joden naar de Lage Landen, en de intelligente Joden waren deskundige adviseurs op allerlei gebieden. Succes kon dan ook niet uitblijven voor de opstandige Nederlanders.

De Morisken Opstand
Tijdens dezelfde periode waren de Morisken in Spanje bezig met hun eigen strijd. In 1568 brak de Moriscaanse opstand uit in de regio Alpujarras, in het Koninkrijk Granada, dat destijds onder Spaanse heerschappij stond. De Morisken, de tot het christendom bekeerde moslims, waren ontevreden over het religieuze onderdrukkingsbeleid en de beperkingen op hun vrijheden.

De Nasleep
Na jaren van strijd en ontberingen slaagden de Spaanse troepen erin om de Moriscaanse opstand neer te slaan. Dit leidde tot repressailles, waaronder de verspreiding van Moriscaanse gemeenschappen en de inbeslagname van hun eigendommen. De opstand van de Moriscos was een van de meest significante episoden in de geschiedenis van hun verzet tegen Spaanse onderdrukking.

De Impact op het almachtige Spanje
Terwijl de Tachtigjarige Oorlog woedde, had Spanje zelf te kampen met interne problemen. De snelle maatregelen van de weinig tolerante Felipe II zorgden voor grote spanningen en kosten. De faillissementen die plaatsvonden in 1557, 1560 en 1575-1577 waren onvermijdelijk. Deze financiële crisis betekende langzaam maar zeker de achteruitgang van het eens zo almachtige Spanje.

Het land dat ooit bekend stond om zijn rijkdom en macht, bevond zich nu in een periode van economische onrust en politieke instabiliteit. De kostbare oorlog met de Lage Landen en de opstand van de Moriscos hadden de Spaanse schatkist uitgeput. Het was een tijd van uitdagingen en tegenslagen voor het Spaanse rijk.

Conclusie
De Tachtigjarige Oorlog en de opstand van de Moriscos in Spanje waren complexe en tumultueuze periodes in de geschiedenis van Europa. Ze getuigen van de strijd voor vrijheid, tolerantie en onafhankelijkheid, evenals van de gevolgen van autoritaire heerschappij en religieuze onderdrukking.

De Lage Landen zouden uiteindelijk hun onafhankelijkheid bereiken en een erfenis van tolerantie en diversiteit nalaten. Spanje, aan de andere kant, zou te maken krijgen met de gevolgen van financiële crisis en politieke instabiliteit.

Deze historische gebeurtenissen herinneren ons eraan hoe cruciaal het is om de balans te vinden tussen autoriteit en vrijheid, en hoe de keuzes van heersers grote gevolgen kunnen hebben voor de toekomst van naties en hun volkeren. De erfenis van deze periode blijft resoneren in de moderne wereld, als een herinnering aan de waarde van vrijheid en tolerantie.

BIBLIOGRAFIE

Boeken geschreven door Govert Westerveld

De meeste van mijn boeken, geschreven in het Engels, Duits, Spaans, Frans, Portugees, Italiaans, Arabisch en Nederlands, bevinden zich in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag).

Nº	Year	Title	ISBN
01	1990 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero I Las Damas: ciencia sobre un tablero I. 132 pages. Lulu Editors.	84-7665-69 Softcover
02	1992 2014	Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors. Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors.	84-604-3888-0 None
03	1992 2014	Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-3887-2 None
04	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, II Las Damas: ciencia sobre un tablero, II. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-3886-4 None

05	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, III Las Damas: ciencia sobre un tablero, III. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-4043-5 None
06	1992	Libro llamado Ingenio...juego de marro de punta: hecho por Juan de Timoneda. (Now not edited).	84-604-4042-7
07	1993 2014	Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-5021-X None
08	1997	De invloed van de Spaanse koningin Isabel la Católica op de nieuwe sterke dame in de oorsprong van het dam- en moderne schaakspel. Spaanse literatuur, jaren 1283-1700. In collaboration with Rob Jansen. 329 pages. (Now not edited)	84-605-6372-3 hardcover
09	1997 2014 2014	Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Foreword: Prof. Dr. Juan Torres Fontes, University of Murcia. 900 pages. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 672 pages. Lulu Editors. Historia de Blanca, lugar	84-923151-0-5 978-1-291-80895-7 paperback 978-1-29-80974-9

		más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 364 pages. Lulu Editors.	
10	2001 2014 2014	Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. Foreword of Prof. Dr. Francisco Márquez Villanueva – University of Harvard – USA. 1004 pages. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 552 pages. Lulu Editors. Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 568 pages. Lulu Editors.	84-923151-1-3 978-1-291-80122-4 Paperback 978-1-291-80311-2
11	2004	Inspiraciones	Without publising
12	2004	La reina Isabel la Católica: su reflejo en la dama poderosa de Valencia, cuña del ajedrez moderno y origen del juego de damas. In collaboration with José Antonio Garzón Roger. Foreword: Dr. Ricardo Calvo. Generalidad Valeciana. Consellería de Cultura, Educació i Esport. Secretaría Autonómica de Cultura. 426 pages.	84-482-3718-8 paperback

13	2006 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume I. Foreword: Prof. Ángel Alcalá – University of New York. 441 pages. (bubok.com) Los tres autores de La Celestina. Volume I. 441 pages (bubok.com)	10:84-923151-4-8 None
14	2007 2014 2014	Miguel de Cervantes Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en "Don Quijote II" del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Dedicated to Prof.Francisco Márquez Villanueva of the University of Harvard. 384 pages. El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume I. 306 pages. Lulu Editors El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume II. 318 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-5-6 978-1-326-09629-8 Hardcover 978-1-326-09679-3 Hardcover
15	2008	Damas Españolas: El contragolpe. 112 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-9-2
16	2008 2015	Biografía de Doña Blanca de Borbón (1336-1361). El pontificado y el pueblo en defensa de la reina de Castilla. 142 pages. Biografía de doña Blanca de Borbón (1336-1361). 306 pages. Lulu Editors	10:84-923151-7-2 978-1-326-47703-5 Hardcover en KB
17	2008	Biografía de Don Fadrique, Maestre de la Orden de Santiago (1342-1352). 122 pages. Biografía de Don Fadique,	10:84-923151-6-4 978-1-326-47359-4 Hardcover

		Maestre de la Orden de Santiago. 228 pages. Lulu Editors.	
18	2008 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. (Now not edited) Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. Ebook (bubok.com)	10:978-84-612-604-0-9 None
19	2008 2015	El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro, el Cruel (1350-1369). 176 pages El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro I el Cruel (1350-1369). 336 pages. Lulu Editors	13:978-84-612-6037-9 978-1-326-47531-4 Hardcover
20	2008 2015	Los comendadores del Valle de Ricote. Siglos XIII-XIV. Volume I. 178 pages Los Comendadores del Valle de Ricote. Siglox XIII-XIV. 316 pages. Lulu Editors.	13:978-84-612-6038-6 978-1-326-47485-0 Hardcover
21	2009 2015 2015	Doña Blanca y Don Fadrique (1333-1361) y el cambio de Negra (Murcia) a Blanca. 511 pages. De Negra a Blanca. Tomo I. 520 pages. De Negra a Blanca Tomo II. 608 pages Lulu Editors	13:978-84-612-6039-3 978-1-326-47805-6 Hardcover 978-1-326-47872-8 Hardcover
22	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume III. 351 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Los tres autores de La Celestina. Volume III. 424 pages. (bubok.com)	13:978-84-613-2191-9 None
23	2009	Los tres autores de La Celestina. Volume IV. 261	13:978-84-613-2189-6

	2015	pages. (Godofredo Valle de Ricote). Tres autores de La Celestina. Volumen IV. 312 pages. Ebook (bubok.com)	None
24	2010	El monumento del Morisco Ricote y Miguel de Cervantes Saavedra. 80 pages.	13:978-84-613-2549-8
25	2011 2012	Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Foreword: Ramón Luis Valcárcel Sisa. (Now not edited) Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Ebook (bubok.com)	978-84-614-9221-3 None
26	2012	The History of Checkers of William Shelley Branch. 182 pages. (Now not edited).	None
27	2013	Biografía de Juan Ramírez de Lucena. (Embajador de los Reyes Católicos y padre del ajedrecista Lucena). 240 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66911-4
28	2016	El tratado contra la carta del Prothonotario de Lucena. 182 pages. (Now not edited)	None
29	2012	La obra de Lucena: “Repetición de amores”. 83 pages. (Now not edited)	None
30	2012	El libro perdido de Lucena: “Tractado sobre la muerte de Don Diego de Azevedo”. 217 pages.	None

		(bubok.com)	
31	2012	De Vita Beata de Juan de Lucena. 86 pages. (Ebook – bubok.com)	None
32	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume I. 357 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68772-9 Paperback
33	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume II. 300 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68769-9 Paperback
34	2013	Biografía de Amadou Kandié, jugador fenomenal senegal´s de las Damas entre 1894-1895. 246 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68450-6 Paperback
35	2013	The History of Alquerque-12. Spain and France. Volume I. 388 pages. Lulu Editors	978-1-291-66267-2 Paperback
36	2013	Het slechtste damboek ter wereld ooit geschreven. 454 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68724-8 Paperback
37	2013	Biografía de Woldouby. 239 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68122-2 Paperback
38	2013	Juan del Encina (alias Lucena), autor de Repetición de amores. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63347-4
39	2013	Juan del Encina (alias Francisco Delicado). Retrato de la Lozana Andaluza. 352 pages. Lulu Editors.	978-1-291-63782-3
40	2013	Juan del Encina (alias Bartolomé Torres Naharro). Propalladia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63527-0
41	2013	Juan del Encina, autor de las comedias Thebayda,	978-1-291-63719-9

		Ypolita y Serafina. 92 pages. Lulu Editors	
42	2013	Juan del Encina, autor de la Carajicomedia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63377-1
43	2013	El Palmerín de Olivia y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors	978-1-291-62963-7
44	2013	El Primaleón y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors.	978-1-291-61480-7
45	2013	Hernando del Castillo seudónimo de Juan del Encina. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63313-9
46	2013	Amadis de Gaula. Juan del Encina y Alonso de Cardona. 84 pages. Lulu Editors	978-1-291-63990-2
47	2013	Sergas de Esplandián y Juan del Encina. 82 pages. Lulu Editors	978-1-291-64130-1
48	2013	History of Checkers (Draughts). 180 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66732-5 Paperback
49	2013	Mis años jóvenes al lado de Ton Sijbrands and Harm Wiersma, futuros campeones mundiales. 84 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68365-3 Paperback
50	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en moderne Schaakspel. Volume I. 382 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66611-3 Paperback
51	2013	Alonso de Cardona, el autor de la Questión de amor. 88 pages. Lulu Editors.	978-1-291-65625-1
52	2013	Alonso de Cardona. El autor de la Celestina de Palacio, Ms. 1520. 96 pages. Lulu Editors.	978-1-291-67505-4

53	2013	Biografía de Alonso de Cardona. 120 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68494-0
54	2014	Tres autores de La Celestina: Alonso de Cardona, Juan del Encina y Alonso de Proaza. 168 pages. Lulu Editors.	978-1-291-86205-8
55	2014	Blanca, una página de su historia: Expulsión de los moriscos. (With Ángel Ríos Martínez). 280 pages. Lulu Editors.	None
56	2014	Ibn Sab'in of the Ricote Valley, the first and last Islamic place in Spain. 288 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15044-0 Hardcover
57	2015	El complot para el golpe de Franco. 224 pages. Lulu Editors.	978-1-326-16812-4 Hardcover
58	2015	De uitdaging. Van damsport tot topproduct. Hoe de damsport mij hielp voedingsproducten van wereldklasse te creëren. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15470-7 Hardcover
59	2015	The History of Alquerque-12. Remaining countries. Volume II. 436 pages. Lulu Editors.	978-1-326-17935-9 paperback
60	2015	Your visit to Blanca, a village in the famous Ricote Valley. 252 pages. Lulu Editors.	978-1-326-23882-7 Hardcover
61	2015	The Birth of a new Bishop in Chess. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37044-2 Hardcover
62	2015	The Poem Scachs d'amor (1475). First Text of Modern Chess. 144 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37491-4 Hardback
63	2015	The Ambassador Juan Ramírez de Lucena, the	978-1-326-37728-1 Hardcover

		father of the chessbook writer Lucena. 226 pages. Lulu Editors.	
64	2015	Nuestro ídolo en Holanda: El senegalés Baba Sy campeón mundial del juego de las damas (1963-1964). 272 pages. (bubok.com).	None
65	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume I. 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-39729-6 Hardcover
66	2015	The Training of Isabella I of Castile as the Virgin Mary by Churchman Martin de Cordoba. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40364-5 Hardcover
67	2015	El Ingenio ó Juego de Marro, de Punta ó Damas de Antonio de Torquemada. 228 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40451-2 Hardcover
68	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume II. 204 pages. Lulu Editors.	978-1-326-43862-3 Hardcover
69	2016	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume I. 316 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60212-3 Hardcover
70	2015	The Origin of the Checker and Modern Chess Game. Volume III. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60244-4
71	2015	Woldouby's Biography, Extraordinary Senegalese checkers player during his stay in France 1910-1911. 236 pages. Lulu Editors.	978-1-326-47291-7 Hardcover
72	2015	La Inquisición en el Valle de Ricote. (Blanca, 1562).	978-1-326-49126-0 Hardcover

		264 pages. Lulu Editors.	
73	2015	History of the Holy Week Traditions in the Ricote Valley. (With Ángel Ríos Martínez). 140 pages. Lulu Editors.	978-1-326-57094-1 Hardcover
74	2016	Revelaciones sobre Blanca. 632 pages. Lulu Editores.	978-1-326-59512-8 Hardcover
75	2016	Muslim history of the Región of Murcia (715-1080). Volume I. 308 pages. Lulu Editors.	978-1-326-79278-7 Hardcover
76	2016	Researches on the mysterious Aragonese author of La Celestina. 288 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81331-4 Hardcover
77	2016	The life of Ludovico Vicentino degli Arrighi between 1504 and 1534. 264 pages. Lulu Editors	978-1-326-81393-2 Hardcover
78	2016	The life of Francisco Delicado in Rome: 1508-1527. 272 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81436-6 Hardcover
79	2016	Following the Footsteps of Spanish Chess Master Lucena in Italy. 284 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81682-7 Hardcover
80	2016	Historia de Granja de Rocamora: La Expulsión en 1609-1614. 124 pages. Lulu Editors.	978-1-326-85145-3 Hardcover
81	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel. Deel II. 384 pages. Lulu Editors.	978-1-291-69195-5 paperback
82	2015	The Spanish Origin of the Checkers and Modern Chess Game. (De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel)	978-1-326-45243-8 Hardcover

		Volume III. 312 pages. Lulu Editores.	
83	2014	El juego de las Damas Universales (100 casillas). 100 golpes de al menos siete peones. 120 pages.	13-978-84-604-3888-0
84	2009	Siglo XVI, siglo de contrastes. (With Ángel Ríos Martínez). 153 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	978-84-613-3868-9
85	2010	Blanca, una página de su historia: Último enclave morisco más grande de España. 146 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Rios Martínez & Govert Westerveld	None
86	2017	Ibn Sab'in del Valle de Ricote; El último lugar islámico en España. 292 pages. Lulu Editors.	978-1-326-99819-6 Hardcover
87	2017	Blanca y sus hierbas medicinales de antaño. 120 pages. Lulu Editors.	978-0244-01462-9 Hardcover
88	2017	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume II. 300 pages. Lulu Editors	978-0-244-04257-8 Hardcover
89	2017	Muslim History of the Region of Murcia (1080-1228). Volume II. 308 pages. Lulu Editors	978-0-244-64947-0
90	2018	History of Alquerque-12. Volume III. 516 pages. Lulu Editors.	978-0-244-07274-2 Paperback
91	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume I. 456 pages. Lulu Editores.	978-1-326-47888-9 Hardcover
92	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume II. 232 pages. Lulu	978-1-326-47949-7 Hardcover

		Editores	
93	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume III. 520 pages. Lulu Editors.	978-0-244-65938-7
94	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume IV. 248 pages. Lulu Editors.	978-0-244-36089-4
95	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume V. (In press)	978-0-244-57803-9 Lulu Editors
96	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena), author of: Peregrino y Ginebra, signed by Hernando Diaz. 412 pages. Lulu Editors.	978-0-244-05324-6
97	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena) in Ferrara. 316 pages. Lulu Editors.	978-0-244-95324-9
98	2018	Propaladia Lucena	In Press
99	2018	Question de Amor Lucena	In Press
100	2018	My Young Years by the side of Harm Wiersma and Ton Sijbrands, Future World Champions – 315 pages. Lulu Editors.	978-0-244-66661-3 Lulu Editors
101	2018	The Berber Hamlet Aldarache in the 11th-13th centuries. The origin of the Puerto de la Losilla, the Cabezo de la Cobertera and the village Negra (Blanca) in the Ricote Valley. 472 pages. Lulu Editors.	978-0-244-37324-5 Lulu Editors Hardcover
103	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo I. 172	978-0-244-38353-4 Lulu Editors Hardcover

		pages. Lulu Editors.	
102	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo II. 148 pages. Lulu Editors.	978-0-244-08237-6 Lulu Editors Hardcover
104	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo III. 176 pages. Lulu Editors.	978-0-244-98564-6 Lulu Editors Hardcover
105	2018	La fabricación artesanal de papel en Negra (Blanca) Murcia. (Siglo XIII)	978-0-244-11700-9 Lulu Editors Hardcover
106	2018	La aldea bereber Aldarache en los siglos XI-XIII. El origen del Puerto de la Losilla, el Cabezo de la Cobertera y el pueblo Negra (Blanca) en el Valle de Ricote.	In Press
107	2018	Analysis of the Comedy and Tragicomedy of Calisto and Melibea. Lulu Editors. 131 pages. Lulu Editors.	978-0-244-41677-5 Lulu Editors Hardcover
108	2018	Diego de San Pedro and Juan de Flores: the pseudonyms of Lucena, the son of doctor Juan Ramírez de Lucena. Lulu Editors. 428 pages. Lulu Editors.	978-0-244-72298-2 Lulu Editors Hardcover
109	2018	Dismantling the anonymous authors of the books attributed to the brothers Alfonso and Juan de Valdés. 239 pages. Lulu Editors.	978-0-244-26453-6 Lulu Editors
110	2018	Revelation of the true authors behind Villalon's books and manuscripts. 429 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56448-3 Lulu Editors
111	2018	Doubt about the authorship of the work Asno de oro	978-1-792-03946-1 KDP Amazon

		published in Seville around 1513. 225 pages. Lulu Editors.	
112	2018	Damas Españolas: Reglas y estrategia. Tomo I. 138 pages. Lulu Editors.	978-0-244-86526-9 Lulu Editors
113	2019	*El Lazarillo,* initiated by Lucena and finished by Bernardo de Quirós. 282 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56495-7 Lulu Editors
114	2019	Damas Españolas: Direcciones para jugar bien. Tomo II. 150 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56529-9 Lulu Editors
115	2019	Damas Españolas: Principios elementales y Golpes. Tomo III. 142 Pages. Lulu Editors	978-0-244-26573-1 Lulu Editors
116	2019	Damas Españolas: Concepto combinativo y Juego posicional. Tomo IV. 117 pages. Lulu Editors.	978-0-244-26590-8 Lulu Editors
117	2019	Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia. Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia. 303 bladzijden. Lulu Editors	978-0-244-56569-5 Lulu Editors
118	2019	Damas Españolas: La partida. Tomo V. 130 páginas. Lulu Editors	978-0-244-86605-1 Lulu Editors
119	2019	Damas Españolas: Los problemas. Tomo VI. 114 páginas. Lulu Editors. Hardcover	978-0-244-26643-1 Lulu Editors
120	2020	Tradiciones y costumbres holandesas. Vida familiar, social y comercial. 312	978-0-244-56551-0 Lulu Editors

		pages. Lulu Editors.	
121	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume I. 414 pages. Lulu Editors.	978-0-244-27298-2 Lulu Editors
122	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume II. 422 pages. Lulu Editors.	978-0-244-87333-2 Lulu Editors
123	2020	Muslim History of the Region of Murcia (1229-1304). Volume III. 300 pages. Lulu Editors	In Press
124	2020	Juan de Sedeño and Fernando de Rojas	978-1-71686-700-2 Lulu Editors
125	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo, the author of *Lazarillo* and *Viaje de Turquía*	978-1-71679-758-3 Lulu Editors
126	2020	Testament of Fernando de Rojas. Pursuit of the missing writer	978-1-71680-426-7 Lulu Editors
127	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Fernando de Rojas – the Authors of Repetición de Amores and Arte de Ajedrez. 265 pages. Lulu Editors.	978-1-71674-220-0 Lulu Editors
128	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Continuations of La Celestina. 671 pages. Lulu Editors	978-1-71670-562-5 Lulu Editors
129	2020	My family tree. 53 pages. Lulu Editors	978-1-71668-665-8 Lulu Editors
130	2020	El Gran Capitán, obra escrita por Fernando de Rojas & Gonzalo	978-1-71665-818-1 Lulu Editors

		Fernández de Oviedo 77 pages. Lulu Editors	
131	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo y sus obras. Tomo I. 276 pages. Lulu Editors	978-1-71665-331-5 ©
132	2020	Analysing Literary Works in Fernando de Rojas' Will. Volume I. 719 pages. Lulu Editors	978-1-71665-894-5 ©
133	2020	Relatos blanqueños	In Press
134	2020	Draughts is more difficult than chess. El juego de damas es más difícil que el ajedrez. 97 pages. Lulu Editors	978-1- 716-43612-3 ©
135	2021	Discovering Blanca. 10 routes to discover its natural and cultural wealth. Authors: José Molina Ruíz, Mª Luz Tudela Serrano, Virginia Guillén Serrano, Govert Westerveld – 159 pages	978-1-716-37511-8
136	2021	Una idea de la vida en Blanca alrededor del año 1900. Authors: Ángel Ríos Martínez, Govert Westerveld – 148 pages Lulu Editors	978-1-716-27209-7
137	2021	Beautiful introductory forcing moves and hidden combinations. Years 1885 – 1933 256 pages – Lulu editors	978-1-716-17015-7
138	2021	Cambiando Blanca por Ricote alrededor del año 1900. 195 pages – Lulu Editors	978-1-716-55470-4
139	2021	Draughts dictionary English, Spanish, French, Arabic, Dutch 147 Pages. Lulu Editors	978-1-008-99182-8
140	2021	Tactics & Strategies of the	978-1-008-96582-9

		World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts 349 pages. Lulu Editors.	
141	2021	250 New Positions of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts. 283 pages. Lulu Editors	978-1-008-96563-8
142	2021	Innovative Creativity of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts. 333 pages. Lulu Editors	978-1-008-96561-4
143	2021	Las Tácticas & Estrategias del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-4717-9926-6
144	2021	250 Nuevas posiciones del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-7947-2194-4
145	2021	Creatividad Innovativa del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-7947-1992-7
146	2021	Tactique & Stratégie du Jeu de Dames par Isidore Weiss	978-1-291-77299-9
147	2021	250 Nouvelles positions dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0355-1
148	2021	Créativité innovante dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0052-9
149	2021	Tacktiek & Strategie van het Damspel door Isidore Weiss	978-1-7947-8747-6
150	2021	250 Nieuwe Damposities van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss	978-1-7947-2512-6

151	2021	Innovatieve Creativiteit van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss in de Damsport.	978-1-7947-1967-5
152	2021	Tattica & Strategia del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel gioco della dama	978-1-387-60954-3
153	2021	250 Nuove Posizioni del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel giocco della Dama	978-1-7947-7386-8
154	2021	Creatività innovadora del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel giocco della Dama	978-1-7947-4069-3
155	2021	Taktik & Strategie des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame	978-1-387-92348-9
156	2021	250 Neue Positionen des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame	978-1-7947-1197-6
157	2021	Innovative Kreativität des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame.	978-1-7947-1068-9
158	2021	As táticas & Estratégias do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-84799-808-8
159	2021	250 Novas Posições do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-7947-3420-3
160	2021	Criatividade innovadora do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-4717-7858-2
161	2021	Joseph Dentroux, le premier problèmiste le plus vieux deu monde	978-1-7948-0419-7
162	2021	Estrategia para la utilización integral y comercialización de	978-1-7947-4227-7

		algunos sub-productos de los citricos	
163	2022	Enkele gegevens over de geschiedenis van het Fries dammen	978-1-716-02445-0
164	2022	Revelaciones sobre Blanca. Tomo II	978-1-716-01266-2
165	2022	Draughts héroes of the 100 squares (1850-1912). Letters A-H. Volume I	978-1-4583-8122-4
166	2022	Draughts Poems from France, Spain, Germany, Poland, The Netherlands, The United States, Sweden, Great Britain, and Russia.	978-1-4717-5248-3
167	2022	Doctor Manuel Cárceles Sabater. Revolucionario en el Cantón de Cartagena, en la Cirugía y en el Juego de Damas	978-1-4716-4610-2
168	2022	Finales del juego de damas según Dr. Carlos Rodríguez Lafora. Breve biografía.	978-1-4710-7103-4
169	2022	Libro del Juego de Damas según un Canónigo del Sacromonte de la Ciudad de Granada	978-1-716-27209-7
170	2022	Tapas van weleer uit Blanca (Murcia); behorende tot de morisken streek Ricote dat Cervantes in 1615 beschreef in Don Quijote II	978-1-4710-4443-4
171	2022	Tapas of yesteryear from Blanca (Murcia); belonging to the Morish Ricote region that Cervantes described in Don Quijote II in 1615	978-1-4710-3976-8
172	2022	Hearty Appetite	978-1-4710-0610-4

		Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	
173	2022	Gezonde Eetlust Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	978-1-4709-7871-6
174	2022	Libro de los autos para el recluta-miento de los soldados de milicia de Blanca (1635-1642)	Ebook, sin ISBN
175	2022	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Reconstrucción de «Flores y lágrimas» Tomo I	DOI: 10.13140/RG.2.2.17424.28161
176	2023	El poeta blanqueño Antonio Molina González (1850-1919)	DOI: 10.13140/ RG.2.2.15582.72006
177	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. «Ratos perdidos» Tomo II	DOI: 10.13140/ RG.2.2.13488.02569
178	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Historia de unos amores Tomo III	DOI: 10.13140/ RG.2.2.10434.04802
179	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística I Tomo IV	DOI: 10.13140/ RG.2.2.24871.62880
180	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Cuestión de Bombo Tomo V	DOI: 10.13140/ RG.2.2.32670.41283
181	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística II Tomo VI	DOI: 10.13140/ RG.2.2.32303.41127

182	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística III Tomo VII	DOI: 10.13140/ RG.2.2.27873.17768
183	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Mocedades Tomo VIII	DOI: 10.13140/ RG.2.2.25130.49606
184	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Fruta del tiempo Tomo IX	DOI: 10.13140/ RG.2.2.25372.97920
185	2023	José Rodríguez López (1863-1890), el guardia civil poeta de Blanca (Murcia).	DOI: 10.13140/ RG.2.2.31140.14723
186	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado. (1889-1911). Tomo I Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-4749-0
187	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado (1912-1937). Tomo II Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
188	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Desde España a Filipinas. Tomo III Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5232-6
189	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Esbozos forenses. Tomo IV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5196-1
190	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Auras de arriba. Tomo V Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
191	2023	Tirso Camacho (1870-	

		1937) Luciérnagas y Sensitivas. Tomo VI	
192	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1889-1911 Tomo VII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
193	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1912-1937. Tomo VIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
194	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Reflejos de lo Divinos. Tomo IX Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
195	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Monólogos cient-ificos. Tomo X. Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
196	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla. Tomo XI. Por Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	
197	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla Tomo XII. Por Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	
198	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Regionalismo andaluz. Tomo XIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5185-5
199	2023	Tirso Camacho (1870-1937). Joyas y Tradiciones Sevillanas. Tomo XIV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
200	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Los grandes maestros. Tomo XV	

		Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
201	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Ingreso en la Academia. Tomo XVI Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
202	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Academia de las Buenas Letras. Tomo XVII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
203	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Premios. Tomo XVIII. Con Manuel EnriqueGutiérrez Camacho	
204	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Biografía de Tirso Camacho. Tomo XIX Por Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
205	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Testimonios sobre Tirso Camacho. Tomo XX Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
206	2023	Juego de Damas Cognitivo Inglés Tomo I	978-1-4467-6681-1
207	2023	Juego de Damas Cognitivo Alemán Tomo I	978-1-4467-6650-7
208	2023	Juego de Damas Cognitivo Francés Tomo I	978-1-4467-6600-2
209	2023	Juego de Damas Cognitivo Español Tomo I	978-1-4467-6584-5
210	2023	Juego de Damas Cognitive Portugués Tomo I	978-1-4467-5340-8
211	2023	Juego de Damas Cognitivo Italiano	978-1-4467-6465-7

		Tomo I	
212	2023	Juego de Damas Cognitivo Holandés Tomo I	978-1-4467-5320-0
213	2023	Juego de Damas Cognitivo Ruso Tomo I	ebook
214	2023	Juego de Damas Cognitivo Árabe Tomo I	ebook
215	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Muestras sin valor Tomo X	
216	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. En Serio y Broma Tomo XI	
217	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Hojarasca - Tomo XII	
218	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. De Militar y Paisano Tomo XIII	
219	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Varios Tomo XIV	
220	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Poemas desconocidos Tomo XV	
221	2023	Carlos Cano y Cathalan Tomo XVI.	
222	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqeños.	

		Biografías - Tomo XVII	
223	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Balart – Tomo XVIII	
224	2023	Fitología y Dendrología en Blanca (Murcia)	978-1-4467-3821-4
225	2023	La caída de un pueblo	978-1-4467-2201-5
226	2023	De val van een volk	978-1-4467-2204-6
227	2023	Der Untergang eines Volkes	978-1-4467-2169-8
228	2023	The Fall of a People	978-1-4467-2196-4
229	2023	La chute d'un peuple	978-1-4467-2175-9